

ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЗНІЧНАГА СІАУЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 73 (1192)

Серада, 11 верасня 1957 года

Цана 40 кап.

Агітатар у брыгадзе

...Памяшканне было перапоўнена людзьмі. Больш смелыя сядзелі наперадзе, а ціхія і сарамлівыя размясціліся далей, у задніх рэдах. Калгаснікі жартавалі паміж сабою, кідалі адзін аднаму калечыя словы, смаяліся. Некаторыя вялі паціку гутарку і, відаль, аб чымсьці важным, бо час-ад-часу нездаволенна зіраліся на тых, хто рагатаў і першакладжва іх сур'езнай размове. Дваўтаты залівалі прыпеўкі аб калгасным жыцці, аб каханні, жартоўня.

І раптам, як па сігналу, усе прыціхлі, а калгасніца Ганна Галавенева паведала:

— Ідзе... Пётр Рыгоравіч ідзе, супакойцеся.

Праз колькі хвілін пачуўся спакойны голас лектара — настаўніка Берозоўскага:

— А сёння мы з вамі пагутарым аб будучыні нашага калгаса, аб яго перспектывах. Кожны з нас павінен ведаць, за што ён змагаецца ў гэтыя пяцігоддзі, чаго дабіваецца.

Пасля азнамялення прысутных з перспектываў нашым калгасам дакладчык звернуўся да аўдыторыі з такім пытаннем:

— Як вы думаете, можна дасягнуць гэтых вялікіх поспехаў за п'яць год?

— Можна, калі на працу выйдзе усе, ды і працаваць будзе не аб'ект, а усею душой за грамадскую гаспадарку стаяць.

будуць, — пачуўся зваду чыйсьці голас.

Пачалася цікавая, ажыўленая гутарка. Калгаснікі раскавалі аб справах у брыгадзе, многа чаго патрабавалі, выказвалі скаргі, прашанні. Шмат хто пачаў разглядаць ілюстраваны часопіс, свежыя газеты, якія прынес агітатар. Некаторыя калгаснікі адразу вырашылі самі падпісацца на перыядычныя выданні.

— Я хачу атрымаваць калгасную газету, — пачуўся голас здалёку Майсея.

— Вы-ж ужо не можаеце чытаць, вам толькі на печы ляжаць — пакепіваў хтосьці з дэдавага жадання.

— Дронца, што сам недабачаю, але ў мяне ўнукі ёсць. Яны мне прачытаюць, — сказаў у адказ дэд.

Доўга ў гэты вечар калгаснікі бёскі Берозоў не разыходзіліся па татах...

З кожным днём усе больш мацаліся сувязі агітатара з членамі трыццёй паловадчай брыгады. Даўно ўжо мінула тры дні, калі настаўнік прасіў брыгадзіра збіраць людзей на лекцыю. Досыць цяпер ужо толькі з'явіцца ў брыгадзе, як усе адразу збіраюцца, лічыць нават сваім абавязкам слухаць гутаркі Пятра Рыгоравіча.

Аўтарытэт, заслужаны добраўвядзенай працай, заваяваў сабе настаўнік-агітатар.

Н. СТЫЛЬМАХ,
Г. ШУСТОСЬКІ.

Важак калгаснай моладзі

Валікае сяло Доўгавічы з'яўляецца цэнтрам сельсавета. У ім не менш 300 юнакоў і дзяўчат. У доўгавіцкай камсамольскай арганізацыі 45 камсомольцаў.

Гэты два тата наазад тут некалькі праходзіў адначасна сельскай моладзі. Праўда, клуб быў існаваць, але работнікі мяняліся там вельмі часта, і акрамя танцаў пад гармонію, нічога не праводзілася.

Некуч у пачатку мінулага года загадчыца хаты-чытальні была прызначана Іра Ерафеева, якая толькі што скончыла 10 класаў.

— Нічога з яе не будзе. Ну які з яе арганізатар культурнай работы? Нявыпытная, мадалая, — гаварылі некаторыя вясцоўцы. — Хіба-ж яна зможа працаваць з моладдзю?

Але гэтая маленькая, жвавая дзяўчынка з чорнымі вясёлымі вачыма аказалася зольным важным вясковым моладзі, добрым яе арганізатарам.

— З чаго-ж пачаць? — думала Іра, упершыню прыступаючы да работы.

Трэба сабраць камсамольскі сход і паставіць перад камсамольцамі пытанне аб культурным адначасна, — разважала яна. Так і зрабілі. Камсомольцы разам са сваім сакратаром, учотчыцай калгаса Марыяй Фірсанковай гораха падтрымалі Іру. Была вырашана перш за ўсё арганізаваць мастацкую самадзейнасць, стварыць гурткі, арганізавана праводзіць вечары моладзі.

Шмат хто хачеў уздзейнічаць у самадзейнасці. Першымі, які заўсёды, былі камсомольцы. У адзін толькі харавы гурток записалася больш паліцадзяткі чалавек.

— У нас-жа ёсць музычныя інструменты: гармонік, гітара, маנדэліна і некалькі балалаек, — гаварылі хлопцы, — трэба арганізаваць струнны гурток.

Кіраваць гуртком заўважыў настаўнік Іван Максімавіч Спіжанаў. Была створана яшчэ некалькі гурткоў: танцавальны, драматычны, акрабачны, гурток мастацкага слова.

Пачаліся першыя рэпетыцыі. Юнакі і дзяўчаты старанна рыхтаваліся да кожнага выступлення.

Хутка з найбольш актыўных уздзейнічалі мастацкай самадзейнасцю была створана агітбрыгада, у якую ўвайшлі лепшыя спевачкі Валя Дукіна, Тамара Еслянкова, Аляксандр Драчоў, танцоры Раіа Каршунова, Марыя Фішэнка, Таяя Старавітава, Валя Зігеева, самадзейныя артысты Пётр Купцоў, Уладзімір Маргашкін, настаўніца Зося Паўлаўна Бахмеева, спявачкі настаўнікі Іван Максімавіч Спіжанаў, Андрэй Іванавіч Семанюк, чытальнікі Валя Агустына, Тамара Сівадзельна, гімнаст Мікалай Дукіні і іншыя.

Усяго ў агітбрыгаду ўвайшло 25 калгаснікаў, а наогул у гуртках налічваецца каля ста ўдзельнікаў. Пачынаючы з новага года, самадзейныя артысты далі ў сваім калгасе шэраг канцэртаў. Агітбрыгада зрабіла німаля выездаў з канцэртамі ў суседнія калгасы, у вёскі Патрычы, Тышка і інш.

У рэпертуары калектыву мастацкай самадзейнасці — аднаактавыя п'есы «Два кошыкі», «Дробіць жыццё», інтэрмедзі «Перасаліў», «Ва ўсіх балач зубы», беларускія і рускія харавыя і сольныя п'есы і інш.

На кустаным фестывалі ў канцы сакавіка самадзейны калектыв заняў першае месца ў раёне.

У клубе, разлічаным на 200 месца, заўсёды ўтульна і прыбрана. У асобным памяшканні знаходзіцца бібліятэка з кніжным фондам у 4.700 экзэмпляраў. Часта чытаюць лекцыі і даклады члены лектарскай групы: настаўнікі І. Сімачанка, Г. Дубічкі, З. Курс, аграном П. Наўменка, мэдработнік А. Дубічкі, зоаагнік М. Майсеў. Быў прызначаны цыкл лекцый аб Леніне і аб Кастрычніцкай рэвалюцыі.

З ранняга да поўдня вечара людзі ў Доўгавіцкай хата-чытальні. То праводзяцца літаратурныя канферэнцыі, то мадэрныя шахматы сельсавета Уздзельнічаюць у шахматна-шахачым турніры.

Шмат працы ў загадчыцы хаты-чытальні І. Ерафеевай. Але яна любіць сваю работу і заваявала з'яўтарства ў мясцовай моладзі. Калі паўстае пытанне, хто паставіць на шосты Сусветны фестываль моладзі, камсомольцы аднадушна вылучаюць дэдагата Іру.

І. Ерафеева вяртае ўпэўнена, што Доўгавіцкая хата-чытальня зойме адно з першых месцаў у рэспубліканскім аглядзе культуры на асветных устаноў.

Месіслаўскі раён,
Магілёўская вобласць.

Р. ЗАЛЕСКІ.

Прадавец кніг

Прыемна зайсці ў кватэру калгасніка або работніка ў будынку на самым паспешным месцы паціку або шафу з кнігамі. І гэта ўжо нікога не здзіўляе і ўспрымаецца ніякай звычайнай з'ява. Спраўда, кніга ў нашай краіне ўвайшла ў штодзёны побыт савецкага чалавек, стала неад'емнай часткай яго жыцця. Прыгадаем і другое: як часта шлях кнігі да пакупніка скарачаецца дзякуючы намаганням работніка прылаўка, як шыра бывае ўрадаваным кожны з нас, калі прадавец, нарашце, уручыць патрэбную для працы літаратуру або проста твор любімага пісьменніка.

Сціпла, здаецца, прафесія прадаўца кніг, але яго ваявае меса займае ён у жыцці многіх савецкіх людзей. На калгасных палях працуюць тысячы майстроў высокіх ураджаў, выдатных механізатараў і жылывадоў, на вытворчасці — німаля вынаходцаў, рашыналізатараў і канструктараў, у інстытутах працуюць нашы дарагія вучоныя, ужо не гаворачы пра вялікі атрад настаўнікаў, медыцынскіх работнікаў, вучнёўскай і студэнцкай моладзі. І ў іх поспехах, паўна, ёсць невялікая частка стараннай працы работніка кніжнага прылаўка.

Жывая і актыўная, штодзённая сувязь з пакупніком і з'яўляецца адначасна рысай лепшых работнікаў кніжнага гандлю. А і ў Беларусі ёсць німаля. Загадае крамай у далёкай вёсцы Мелнікі Ганцавіцкага раёна Аляксандр Барысевич. Як і ў кожнай сельскай краме, і тут ёсць прамасловыя і харчовыя тавары. Пра сваёй уласнай ініцыятыве самае лепшае месца ў краме ён аддаў пад кнігі. На некалькіх паліцах знойдзеш цяпер навішнюю літаратуру, сельскагаспадарчую і мастацкую літаратуру. Сярод гэтых кніг ёсць німаля твораў беларускіх пісьменнікаў. У спецыяльным шытак Барысевич запісае заўвагі пакупнікоў і заўсёды дабіваецца іх выканання. Уважліва стаўленне да патрэб кожнага калгасніка спрыяе таму, што праца прадаўца кніг Аляксандр Барысевич штодзённа выконвае на 120—130 працэнтаў.

На ўсю рэспубліку вядома зладжаная работа калектыву Вярбурцкай кнігарні, якой загадвае тав. Хаслаў. За ўмелую арганізацыю прапаганды кнігі, сістэматычнае перыякаванне панаў гэта магазін на выніках спаробіцтва за другі квартал атрымаў пераходны Чырвоны сцяг Міністэрства культуры БССР і БРК профсаюза работнікаў культуры і першую грашовую прэмію.

Сакрэт іх поспеху тлумачыцца вельмі проста: калектыв кнігарні робіць усе магчымае, каб задаволяць узросшыя патрэбы сваіх пакупнікоў. Здаецца, простага справа расказаць рэкамандыйныя спісы літаратуры актыўным наведвальнікам кнігарні. Але да яе прагаліва стаяць многія работнікі кніжнага гандлю нашай рэспублікі. Калектыв-жа Вярбурцкага магазіна наазад гэтай справе першаступеннае значэнне: бо гэта — і прапаганда кнігі і ўлік поспеху на літаратуру. У магазіне пакупнік учыць тэматычныя кніжныя вітрыны. Цяпер увагу наведвальніка прыцягвае вітрына літаратуры да саракагоддзя Кастрычніка. Тут заўсёды ўбачыць выставіць новых кніг. Работнікі прылаўка камплектуюць асабныя бібліятэкі па просьбе рабочых, настаўнікаў, урачоў горада. І што асабліва важна — пры магазіне працуюць семнаццаць кніганосаў, адкрытыя кіёскі на прадпрыемствах і вуліцах горада.

Цэнтральны магазін горада Магілёва (загадчыца тав. Іванова) таксама многа ўвагі надае кніганосам. Цяпер ужо можна гаварыць аб першых выніках іх работы. Кніганоса тав. Куранцава сама любіць кнігі і ўмее прапанаваць не пакупніку, а ўмее знайсці пакупніка. Яе заўсёды можна ўбачыць з кнігамі ў руках у розных кутках горада. За месці тав. Куранцава прадала кніг больш чым на 10 тысяч рублёў. Ды гэтайго могуць пазавядаваць многія раёныя кніганосы, дзе працуе не адзін чалавек, а цэлы калектыв. А другая кніганоса тав. Ефіменка за месці прадала літаратуры на 8.400 рублёў. У загадзе міністра культуры БССР адзначана добрая работа гэтых магазінаў, а трыцца грашовая прэмія прусуджана Горацкай кнігарні (загадчык тав. Халупаў).

Наогул трэба сказаць, што Магілёўскі аблкінагадзальнік (дырэктар тав. Анціпенка) за апошні час больш настойліва шукае шляхі і срокі, якія садзейнічаюць найлепшай прапаганда кнігі. Сама шырокага перыякавання варты продаж літаратуры ў сельскіх бібліятэках і праз кіноапаратуру. Гэта работа была наладжана ў дванаццаці раёнах вобласці. Добрыя вынікі атрыманы ў Чырвоўскім, Чавускім і іншых раёнах. Цяпер магазін аблкінагадзальні сельскіх раёнаў перададзены спажывачкай кааператыву і вельмі важна, каб райспажывачкоў падтрымалі гэтую ініцыятыву і пашыралі яе.

Каб умела прапагандаваць літаратуру, трэба перш за ўсё самому любіць і шанаваньні кнігу. Правільна гаворыць загадчыца кніжнага павільяна Брэсцкага райспажывачкоўскага Наазад Даласюк: — Усе мае жыццё звязана з кнігай. Удзельнічаю літаратуру, а вечары саджуся сама за кнігі, якія вельмі люблю чытаць. Без гэтых не маю. Не будзеш вышчыца, дык і работа не пойдзе на лад.

Калі кожны прадавец кніг зразумее, што ён у першую чаргу работнік культурнага фронту, што яму партыя і народ даручылі высокародную справу — несі ў масы веды, святло сацыялістычнай культуры, таму кожны работнік кніжнага прылаўка не будзе сядзець у магазіне і чакаць, калі прыдзе пакупнік. Не чакаць пакупніка, а шукаць яго, ісці да яго — у гэтым павінен заключацца пачын абавязак кожнага прадаўца кніг.

Памятка аб Ф. Э. Дзержынскім

Музей імя Ф. Э. Дзержынскага ў Івянцы выдаў памятку «На радзіме Ф. Э. Дзержынскага». Яна складаецца з двух раздзелаў. У першым змяшчае кароткая біяграфічная даведка аб выдатным дзеячу Комуністычнай партыі і Савецкай дзяржавы. Другі раздзел расказвае аб памятных месцінах на радзіме Ф. Э. Дзержынскага.

Беларускае самадзейнае выяўленчае мастацтва на Усесаюзнай выстаўцы

У Маскве адкрыта Усесаюзная выстаўка народнай творчасці. У ёй прымаюць удзел і беларускія самадзейныя майстры.

Малоды скульптар М. Бельскі выразаў з дрэва кампазіцыю «Бывое заданне». У галіне драўлянай скульптуры працуе таксама Н. Суцаў. Ім выстаўлена кампазіцыя па матывах народнай казкі «Рэпка». Мастак Е. Міхнэў экспануе карціну «Вуліца ў вёсцы», а мастак М. Рубан выстаўіў невялікі кардон «Рыбакі лодкі». Беларускі пейзаж прадставіў Н. Ягораў. Валікае гістарычнае палатно мастака Ю. Пучыскага называецца «Партызаны ў паранены Рыме Шарнінэвай». Ваенна-партызанская тэма прадставлена работай М. Бельскага «Рэйкавая вайна» (таніраваны гіпс).

У павільёне прыкладнага мастацтва высокі ўзровень тканін прадманастравалі А. Рыдзюк, А. Слабко, О. Сарока, Л. Жамера і іншыя.

Н. БЕНДЗЕР.

Старэйшы хор рэспублікі

Жыццё сямі Дзяліччы любіць песню. Раней спявалі пра няжыяе сялянскае жыццё, а цяпер гукаць вясёлыя п'есы. Трыццаць адзін год прайшоў з дня першага выступлення дзяліччэскага хору. За гэты час калектыв шмат разоў выступіў па раённых, абласных і рэспубліканскіх аглядных мастацкай самадзейнасці. У хоры шэсцьдзесят чалавек. Разам з моладдзю спяваюць пажыллыя калгаснікі Іван Аляксандр Бушка, Іван Клімовіч і іншыя. З асаблівым натхненнем выконвае хор п'есні пра дружну калгасную працу, пра родную Комуністычную партыю. У яго рэпертуар таксама ўваходзяць народныя п'есні: беларуская — «Ззяюць, руская — «Вараг», украінская — «Бандура», польская — «Ззяюць».

В. КАПЦІЛОВІЧ.

Гродзенская вобласць.

Творчая трыбуна

ТРОХІ ПРА АПАВЯДАННЕ

Артыкул А. Махнач «У чым тут загвазда» («ЛіМ» № 68 ад 24 жніўня г. г.) ставіць важнае пытанне: чаму ў бібліятэках з мастацкай літаратуры абмярковаўшыся толькі раманы і апавесці? Ні вершы, ні крытычныя артыкулы ў гэтых літаратурных, варты ўвагі, не трапляюць. Трохі больш, мабыць, шанцуе драматургіі: сяды-тады яе прагледзіць у драмгуртках, падбіраючы рэпертуар для паставяноў. Мне-ж з гэтайго новаду хочацца пагаварыць пра апавяданне.

Безумоўна, вялікім здабыткам нашай літаратуры з'яўляецца раманы і апавесці. Але мне здаецца, што, ствараючы шырока палотны ў літаратуры, негды недацэньваюць і другіх жанраў, у прыватнасці такога, як апавяданне. Ці вярта гаварыць аб тым, якой увагай карыстаецца апавяданне ў нашых чытачоў. У нас-жа, у асяродкі пісьменнікаў і літаратуразнаўцаў, нярэдка апавяданне адсвочаецца на другі план, лічыцца як-бы не зусім поўназначным літаратурным жанрам. Яно стала нечым такім, чым пісьменнік займаецца ў прамежку паміж раманамі, каб запоўніць свой час. Такое становішча можна было-б апраўдаць, калі-б носьбітамі непрыязных адносін да апавядання былі раманысты, але-ж тут віна не ў іх. Наадварот, аднолькава кроўнай справай для іх з'яўляюцца і раманы і апавяданне. Мне здаецца, вінавата ў гэтым крытыка, бо імяна яна стварае, так сказаць, грамадскую і літаратурную ілмуку вакол апавядання. Ці, лепш кажучы, не стварае яе.

Крытыка не хоча займацца апавяданнем, бо гэтая работа, скажам шыра, даволі цяжкая. Артыкул пра раманы пісаць лягчэй, па-першае, таму што раманы дае шырокае поле, на якім ясна і добра відаль, скажам фігураўна, усе будаўнічыя пляпоўка з паварамі ўсяго ансамбля, там ёсць прастор для крытычнай гаворкі. Па-

другое, таму, што развіццё падзей, характараў і вобразав ідзе паслядоўна і лагічна, за імі можна лёгка наглядзець і сачыць. Тут лягчэй рабіць і аналіз і абгульчэнні. А апавяданне патрабуе карпатлівага разгледу, бо ў ім многае ляжыць па-за яго ўласнымі межамі. Для таго, каб атрымацца гаворка пра апавяданне, трэба раскрываць яго срокі і многае з апавядання быць імяна ў іх. А на такую работу хвочыць знойдзецца не ў многіх: шкада і часу і намаганняў.

Вось так і атрымліваецца, што калі толькі з'явіцца з друку раманы (ці апавесці), то вакол яго пачнецца гаворка; пра яго павяліча рэцэнзіі, артыкулы, даследаванні; начынуцца літаратурныя спрэчкі, абмеркаванні і на старонках газет, і ў бібліятэках. На чарговым сходзе ці пры чарговай ацэнцы здабыткаў літаратуры будуць названы гэтыя раманы (ці апавесці).

Прывыклася думаць, што раманы — гэта вага. Імяна так, як і трэба — разумна, па-гаспадарску, нармальна. Бо гэта сапраўды вялікая літаратурная падзея, і яе не хачу, каб мяне зразумелі, што я недацэньваю раманы ці крўдзюся на яго панульствам. Гэта вельмі добра і радасна. Я кажу пра тое, што такая ўвага не распаўсюджваецца, нажал, на апавяданне. Бывае, павіцца ў друку апавяданне, і, можа здарыцца, ніхто не заўважыць яго нараджэння. Прывыклася думаць, што ніякі літаратурны падзея яно не стварае. Імяна радкай падзей трэба лічыць, калі на асобнае апавяданне павяліча рэцэнзіі. Яна павяліча толькі тым, калі выйдзе асобная кніжка апавяданняў, і то вельмі бедная, з кароткім пераказам зместу іх, і заключэннем — крок ці не крок гэта наперад у творчай дзейнасці аўтара. Ні аналіз іх, ні разгледу мастацкіх сродкаў ў такой рэцэнзіі не будзе.

А да таго-ж часу, пакуль павяліча кніжка ў пісьменніка-апаведальніка, ідуць гады. І ўсе гэтыя гады пісьменнік-апаведальнік ідзе як-бы вобмаксам, ён адчувае штодзёна і няўпэўненасць, і трывогі, і сумненні. Яму патрэбна дапамога, парада, таварыская шыракая размова, думка і ацэнка грамадскасці, бо яго кожнае апавяданне — гэта кожны раз закончаны літаратурны твор, такі-ж самы, як раманы, кніжкі, альбо толькі з той розніцай, што форма яго крўчэ цяжэйшая.

Гэта гаворка не дзеля позы і не дзеля таго, каб неразумна супрацістаяць апавяданню раманы ці апавесці. Тут на дапамогу могуць прыйсці факты. У кожным нумары нашых часопісаў — «Полымя», «Беларусі», «Маладосці» — сістэматычна друкуецца апавяданні. А ці з'яўляюцца яны прадметам літаратурных размоваў? Ці шмат займаюць яны ўвагу нашай крытыкі? Ці з'яўляюцца яны прадметам нашай трывогі за якасць іх, за іх глыбіню, за іх майстэрства? Ці наазад-равое нас тое, што некаторыя аўтары пячуч апавяданні, які бліны, не хвочаючы за іх рэпутацыю? Ці многа апавяданняў абмеркаваецца ў творчай атмасферы Саюза

пісьменнікаў? Ці гаворым мы з паводу апавяданняў пра такое найцікавейшае пытанне, як творчае аблічча пісьменніка, у чым сутнасць такога аблічча? А такая тэма магла-б дапамагчы чытачу развіваць густы, пісьменніку — хутчэй знайсці самага сябе. Ці лягла якая кніжка апавяданняў у аснову літаратурных даследаў, як літаратурна-грамадская і жанравая з'ява? Ці многа называецца апавяданні ў пераліку літаратурных дасягненняў? Немта вельмі мала і німаля.

І таму няма нічога дзіўнага, што апавяданне трапіць сваю якасць. Апавяданнем займаюцца толькі некалькі чалавек, ды і то, відаль, збіраюцца развітацца з ім. А найбольш пісьменнікаў, мне здаецца, нават саромеюцца пісаць апавяданні: не налада модны тавар. Хіба не факт, што многія пісьменнікі-апаведальнікі хадзілі ў непрыкметных аж да таго часу, пакуль у іх актыўна не павялічылася хоча якая, але апавесці.

Напавільнае стаўленне да апавядання і ў галіне ганарарнай аплаты. Тут таксама аднастравана пэўны пункт ацэнкі літаратурнай з'явы з пазіцыі інерцыі. Праза, як у перыядычных выданнях, так і ў Дзяржаўным выдавецтве, аплачваецца ад аркуша. А між тым кожнаму вядома, што напісаць раздзел у раманы на поўаркуша ці напісаць закончанае апавяданне на таго-ж поўаркуша — гэта не адно і тое-ж. Габарыты тут ідуць у адваротнай прапорцыі з затратамі часу. Раздзел у раманы — гэта як падзея, як дэтал, як пейзаж, як рыс, як элемент развіцця агульнага, і ён пішацца ў агульным роўным дхвінкі з куды меншымі затратамі часу на поўаркушу плошчу. Апавяданне-ж патрабуе канцэнтраванай і большага намагання не толькі на поўаркушу плошчы, а і ў арганізацыйнай частцы ў кожнай новай сваёй з'яве. Ясна, што тут не можа быць агульнай прадачай няверлівоў, і аплата апавядання павіна быць не па-аркушавай, а толькі акорднай. Канешне, якасць апавядання павіна быць у аснове ацэнкі. Такая сістэма аплаты з'явілася-б адным з найбольш справядлівых сродкаў аднаўлення традыцыйнага аўтарытэту апавядання. Паставамі прадугледжана акордна аплата апавяданняў невялікіх памераў, але на практыцы гэта часта парушаецца нашымі выдаўцамі.

Апавяданне — жанр высокага мастацтва, і трэба дамагацца, каб яго такім стала, яго трэба шанаваньні і развіцця. На яго гнуткасці і апэратывнасці павіна ляжаць вялікая функцыянальная нагрузка часу. Асабліва ў святле артыкула Н. С. Кручова «За цесную сувязь літаратуры і мастацтва з жыццём народа» на апавяданне кладзецца пачасная задача — свечасова адкідацца на надзённым з'явы жыцця. Яно павіна быць надзейным памочнікам партыі па ўсім мерапрыемствах, бо нішто настолькі, як нарцы, апавяданне і верш, у мастацкай літаратуры не можа быць апэратывным. На прыродзе гэтых жанраў асабліва ляжыць вынаходчая работа на самых перадавых націянах пераўтварэння жыцця. Трэба ставіцца да пісьменнікаў-апаведальнікаў так, каб яны не адчувалі сябе падобнымі, каб не адчувацца, што

іх жанр — гэта вынік лабочнай прадукцыі.

Павага да апавядання была на працягу ўсяе гісторыі літаратуры. Апавяданні далі імя класіка Антону Чэхаву, які ўпэўнены ў вянох сваіх другіх класікаў. Многім вялікім пісьменнікам яны далі першае літаратурнае імя, усьпешным хоць-бы «Макара Чудру» і «Старую Івергія» Максіма Горкага, «Паліўнічы апавяданні» Івана Тургенева. Паліўнічы апавядання складала падзею, як і раманы, пра яго таварылі, пра яго спрачаліся, яму былі рады, пра яго пісалі адзін аднаму ў пісьмах, ім умеці абраўраца і захаллацца, як гэта было з апавяданнямі таго-ж Тургенева, Івана Буніна, Аляксандра Купрына, Максіма Горкага. А хіба не падзею ў беларускай літаратуры складалі апавяданні Якуба Коласа ці Змітрака Бядулі? Канешне, гэта былі добрыя апавяданні, дык хіба-ж у нас цяпер няма ці не павіна быць добрых апавяданняў? Лес апавядання ніколі не аддаваўся ў ахвару па-аркушага вымярэння літаратуры.

Ні ў літаратуразнаўстве, ні ў крытычных узаконеннях, ні ў літаратурнай і грамадскай думцы няма ніякіх фармулёвак, каб юридычна жанр апавядання лічыць другарадным, заняўшым ці прыніжаны, павялічаны права на абмеркаванне ў газеце ці бібліятэцы, каб пры адчыі ў літ-тавой прадукцыі літаратуры ён прымаўся ў ніжэйшай кандыцы. З фармальнага боку тут усё ў парадку: за апавяданнем застаецца права быць базавым, апэратывным, патрэбным, пачэсным, абы толькі яно было сапраўды мастацкім і ідэйна высокім і партыйным. Так што юридычна гонар апавядання не ўшчэплены. А фактычна дзякуючы інерцыі, у аякі віванаты мы самі, яно пакінута на самаае, яно не культывуецца як збор кароткай дыстанцыі і кінцаляга бола. Наракаць трэба на саміх сябе, што апавяданнем не займаюцца ў клубах, што яго лічыць пераніжкам або атапам на дарозе да рамана, а ў балане літаратурных каштоўнасцей прылічваюць як дробязь, якая найбольш значыцца ў рубрыцы «і інш». Загвазда ў саміх нас, мы не выхоўваем апавядальнікаў, не спрыяем павышэнню іх кваліфікацыі імяна тым, што не хвалюемся за лес раманы ці апавесці.

Неадрама-ж газеты «Звязда» і «Савецкая Беларусь» стараюцца напярэць гэтую справу, штогод абвешчваючы конкурсы на апавяданні і нарцы (дарочы, нарцы куды ў горным становішчы), і нікому не могуць прусудзіць першай прэміі. Бо апавяданне і маральна і матэрыяльна вельмі нявыгадны жанр. І пісьменнікі-апаведальнікі, не хочучы сядзець на задняй лафе, сілячэныя вылазюцца з зачараванай графы «і інш», стараюцца ўзды рагон, каб, нарэшце, напісаць хоць сякі-такі раманы, але-ж і раманы і апавяданні павіны быць добрыя.

Я глыбока ўпэўнены, што гэта часова з'ява, бо нам у роўнай меры патрэбны ўсе жанры, якія служыць справе народа. Ад нас саміх залежыць навучыцца паваяць сваю гаспадарку.

Яна СКРЫГАН.

Пісьменнік-апаведальнік, ідуць гады. І ўсе гэтыя гады пісьменнік-апаведальнік ідзе як-бы вобмаксам, ён адчувае штодзёна і няўпэўненасць, і трывогі, і сумненні. Яму патрэбна дапамога, парада, таварыская шыракая размова, думка і ацэнка грамадскасці, бо яго кожнае апавяданне — гэта кожны раз закончаны літаратурны твор, такі-ж самы, як раманы, кніжкі, альбо толькі з той розніцай, што форма яго крўчэ цяжэйшая.

Гэта гаворка не дзеля позы і не дзеля таго, каб неразумна супрацістаяць апавяданню раманы ці апавесці. Тут на дапамогу могуць прыйсці факты. У кожным нумары нашых часопісаў — «Полымя», «Беларусі», «Маладосці» — сістэматычна друкуецца апавяданні. А ці з'яўляюцца яны прадметам літаратурных размоваў? Ці шмат займаюць яны ўвагу нашай крытыкі? Ці з'яўляюцца яны прадметам нашай трывогі за якасць іх, за іх глыбіню, за іх майстэрства? Ці наазад-равое нас тое, што некаторыя аўтары пячуч апавяданні, які бліны, не хвочаючы за іх рэпутацыю? Ці многа апавяданняў абмеркаваецца ў творчай атмасферы Саюза

пісьменнікаў? Ці гаворым мы з паводу апавяданняў пра такое найцікавейшае пытанне, як творчае аблічча пісьменніка, у чым сутнасць такога аблічча? А такая тэма магла-б дапамагчы чытачу развіваць густы, пісьменніку — хутчэй знайсці самага сябе. Ці лягла якая кніжка апавяданняў у аснову літаратурных даследаў, як літаратурна-грамадская і жанравая з'ява? Ці многа называецца апавяданні ў пераліку літаратурных дасягненняў? Немта вельмі мала і німаля.

І таму няма нічога дзіўнага, што апавяданне трапіць сваю якасць. Апавяданнем займаюцца толькі некалькі чалавек, ды і то, відаль, збіра

Перад новым сезонам

Многага з таго, пра што марыў калектыў тэатра імя Я. Коласа напярэднімі мінулага сезона, дасягненні не ўдалося, нягледзячы на тое, што з вясмы спектакляў, якія былі выпушчаны ў мінулым сезоне, шэсць спектакляў расказваюць пра савецкую рэалінасць.

«Платон Кротач», «Шутоўны сілаў», «Калі цвіце акацыя», «Родная маці», «Адна» — кожны з гэтых спектакляў прынесі і сваю карысць, але праз іх тэатр усё-ж не змог на ўвесь год сказаць пра вальную працу сённяшняга дня.

А ідэяна-эстэтычныя пазіцыі, на якіх стаіць наш тэатр, патрабуюць паказання станаўчых герояў, раскрыццё яго душы, расказаць пра яго імкненні, мары, надзеі...

Не ва ўсіх спектаклях удалося дасягнуць высокай эмацыянальнасці і дэкланатываў формы. Быў шэраг і іншых недахопаў у творчай і арганізацыйнай рабоце тэатра. І ў той-жа час мінулы сезон быў пачувальным. Партыйная арганізацыя тэатра выходзіла ў калектыве пачуццёва-аказанскай, накіроўваючы яго асобную ўвагу на падрыхтоўку да сёнараўнага свята — 40-годдзя Вялікага Кастрычніка.

І ўжо ў самым канцы сезона тэатр выпусціў першы спектакль, прысвечаны саракагоддзю, — народную драму Д. Зорына «Вечная крывіца» (рэжысёр А. Скібнеўскі). Для тэатра гэта работа мела вялікае прысвечанае значэнне. Мы вядзілі, што гэта п'еса мае істотныя недахопы. Аднак у той час гэта была адзіная новая п'еса, якая дала магчымасць стварыць шчырае палатно аб адным з важнейшых этапаў народнага жыцця, раскрыць філасофскую тэму аб тым, што народ з'яўляецца вечнай невычэрпнай крыніцай вялікіх ідэй нашай Комуністычнай партыі.

Тэатр у гэтай рабоце бачыў яшчэ магчымасць уваскрасіць на сваёй сцэне традыцыйна аднавілі вобразы В. І. Леніна, пачынаючы з першых яго вобразаў быў створан на беларускай сцэне ў тэатры імя Якуба Коласа. Над стварэннем вобраза Леніна працавалі два артысты — народны артыст БССР А. Трус і заслужаны артыст БССР Ф. Шмакаў. У масавых сценах спектакля быў заняты ўвесь калектыў тэатра.

І цяпер работу над гэтым спектаклем тэатр не лічыць закончанай. У мінулым сезоне тэатр паказаў гораду інсценіроўку аднаго са значных твораў рускай класікі «Помыяжаны і зняважаны» Ф. Дастаеўскага (рэжысёр Н. Лойтэр). Як вядома гэты спектакль адзначаны журэ П тэатра Прыбалтыйскай тэатральнай вясны сярод чатырох лепшых спектакляў сезона.

Нам асабліва радасны гэты творчы поспех, бо спектакль уваходзіць у залаты фонд рэпертуару тэатра, працягваючы традыцыю яго лепшых работ на аснове рускай класікі, такіх, як «Рэвізор», «Мяшчане», «Ворагі», «Жымы труп», «Васцелье Крэчынскага». А галоўнае, ён накіраваў калектыў тэатра на работу над новымі значнымі твораў рускай класічнай драматургіі. Што гэта будзе — «Палды асветы» Л. Талстога, «Гора ад розуму» А. Грыбоева або адна з лепшых п'ес А. Астроўскага, — скажаць пачка, але зразумела адно, што тэатр павінен працягваць работу над вялікімі п'есамі рускай класічнай сцэны. Зусім мала ў апошні час прапущо тэатры расцубілі над рускай класікай. Мы мала робім для таго, каб выклікаць актыўную цікавасць нашага гледача да класічных спектакляў. Тут зусім у баку стаяць і органы народнай асветы. Не лішнім было-б калі-б Міністэрства асветы звярнула ўвагу на недастатковае скарыстанне школамі магчымасцей тэатраў для вывучэння класічнай спадчыны.

Сапраўдным аргументамі пошукі арыяна тэатральнасці, імкненнем знайсці выразную сцэнічную форму адзначана работа рэжысёра В. Броўкіна над спектаклямі «Вуліца трох саляў», і 17 і «Калі цвіце акацыя». І справа тут не ў тым, што ўсё ўдалося ў гэтых спектаклях.

Пашпек гэтых двух спектакляў пацвярджае, што сапраўднае смеласць і дэярэмані прыносяць свой п'яні.

Трэба сказаць, што акцёрскі калектыў тэатра з задавальненнем працуе з рэжысёрамі, шукае новае, працягвае творчы актывізм. Гэта садзейнічае поспеху спектакляў. Рэжысёр адчувае, што творчая актывінасць артыстаў вырашае поспех спектакля, што трэба змагацца з творчай пасіўнасцю, якая яшчэ бытуе ў тэатры. Гэтае пытанне неаднарадова ўзнімаўся на нашых нарадах пры абмеркаванні новых спектакляў. Усхвалявала яго, відаць, і рэжысёра В. Броўкіна, які выступіў з артыкулам «Творчая актывінасць» («ЛІМ» за 31 ліпеня 1957 г.). Толькі яму ў гэтым артыкуле не хапіла смеласці канкрэтызаваць прыклады, назваць факты сваімі імёнамі. А так стварэцца ўражанне, што ў творчым працэсе актывізм толькі рэжысёра, а ўвесь калектыў п'асіўны. Ясна, што ўсё ў гэтай нельга сказаць аб калектыве тэатра імя Якуба Коласа. А праблема творчай актывінасці ўзята вочначасова, і гэта павінна садзейнічаць творчому росту калектыву.

Новым у мінулым сезоне было тое, што пры тэатры працавала студыя. Новаўвядзенне заклучалася не толькі ў факце існавання студыі, але і ў сістэме яе работы. Студыячы вывучылі бэ артыву ад вытворчасці. І ў жыцці тэатра адчуваўся наўвасць студыі. Студыячы выкарыстоўвалі ў масавых сценах, што прынесла карысць як тэатру, так і студыячам, бо яны далучыліся да творчага калектыву. Аднак вопыт паказвае, што на той работы, якая праводзіцца на выхавальную моладзь у тэатры, трэба будзе даць элемент выхавання ў маладых таварышчаў пачуццёва асабістай аказанскай за сваё месца ў калектыве, за лёс тэатра няогуч. Не толькі права на дапамогу павіна мець моладзь, але яна павінна добра ведаць свае абавязкі. У мінулым сезоне ўвайшла ў сістэму дзейнага форма дапамогі драматычнай самадзейнасці вобласці. Разам з Домам народнай творчасці два разы за сезон у тэатры праводзіўся семінар кіраўнікоў мастацкай драматычнай самадзейнасці. Семінарамі кіравалі рэжысёры тэатра, яго майстры. Але гэта форма дапамогі прафесіяналаў самадзейнасці можа прынесці вялікую карысць толькі ў тым выпадку, калі органы культуры ліквідуць цяжкасць кадраў самадзейнасці. Кожны раз на семінар прыязджае 80—90 працэнтаў новых тэатраў. Калі гэта і часта вынікае падбор кіраўнікоў самадзейнасці — удзельнікаў семінара значна зніжае эфектыўнасць гэтага мерапрыемства.

Працягам вялікай і напружанай творчай работы тэатра з'явіліся яго гастролі. У ліпені тэатр трыма брыгадамі выязджаў у МТС, калгасы, саўтасы, раённыя цэнтры, у глыбокія пункты Віцебскай і Маладзечанскай абласцей. За 15 дзён тэатр паказаў працаўнікам вёскі 50 спектакляў. Ён пабыў у пунктах, дзе яшчэ ніколі не было тэатра. Нягледзячы на шэраг цяжкасцей, ад гастрольнай паездкі калектыву тэатра атрымаў вялікую маральную задавальненасць, адчуўшы ўсю неабходнасць гэтай работы. Нам здаецца няправільнай практыка выезду ў село з вяртаннем пасля кожнага спектакля на базу. Больш метадачна выязджаць на некалькі дзён узапар.

Другім недахопам у абслугоўванні сельскага гледача з'яўляецца тое, што ў нас не арганізаваны сістэматычны прыезд калгаснікаў для прагляду спектакляў у тэатр. Не ўсе лепшыя спектаклі можна паказаць на невялікіх клубных сценах. У большасці калгасоў ёсць зараз аўтамашыны. Практыка паказвае, што калгаснікі, якія выязджаюць у тэатр, разглядаюць гэта мерапрыемства як свята, як асаблівае клопаты, прафэсійнае аб іх. І часта тыя, хто павінен арганізаваць такі прагляд, адносяцца да ўсяго гэтага як да лішняга і непатрэбнага.

Пасля гастролей у вёсцы тэатр увесьш лідэры прабываў у г. Калінінградзе. За 30 дзён тэатр паказаў 70 спектакляў, абслугоўваючы 10 тысяч гледачоў, прабываў шэраг творчых сустрэч і экскурсій.

Вялікае маральнае задавальненне прынеслі гастролі ў Калінінградзе калектыву тэатра. Яны выліся ў культурна-палітычнае свята. Сувязь з новым гледачом, кантакт, устаноўлены з ім, выклікаў павышаную актывінасць творчага калектыву, што безумоўна зробіць уплыў на яго новыя работы.

Вопыт гастролей у Калінінградзе выклікае шмат думак. Нам здаецца, што час пашырэння кола гагараў і пунктаў выезду беларускіх тэатраў на гастролі. Намы гастролі абмяжоўваліся некалькімі гарадамі Украіны і РСФСР. Чаму Украінскай тэатры смела выязджаць на гастролі на поўнач, на Далёкі Усход, на Каўказ, у Крым. Жыццё паказвае, што беларуская мова не з'яўляецца перашкодай для разумення гледачом тэатра. А наўным артыстальным рэпертуар і творчай спеласць тэатраў — залог поспехаў.

Разумна, смаяль трэба вырашаць далейшыя пытанні гастролей. Міністэрства культуры Саюза ССР павінна не абмяжоўваць, як гэта робіцца зараз, а садзейнічаць больш шырокаму паказу дасягненняў беларускага нацыянальнага тэатральнага мастацтва ў розных краях і рэспубліках нашай Радзімы.

Вядома, уся наша работа з першага дня адкрыцця сезона будзе падначалена галоўнай задачы — падрыхтоўцы да 40-годдзя Вялікага Кастрычніка. Гэту падрыхтоўку тэатр пачаў яшчэ ў мінулым сезоне. Закончыў і вярнуў тэатру новую рэдакцыю сваёй п'есы «Святло з Усходу» Пятро Глеба. Завершана работа з драматургам А. Махаўнікам. Тэатр вараз знаёміцца з некаторымі арыянальнымі п'есамі. Закончана работа з драматургамі А. Лутковічам і В. Хазаанскім над новым варыянтам п'есы «Юныя месяцкі». Даўно тэатр марыў аб пастаноўцы антыфашыскай п'есы і спыніў свой выбар на п'есе Рэмарка «Апошні прыпынак».

Радасна тое, што напярэдні 40-годдзя тэатр мае шэраг беларускіх п'ес, якія расказваюць аб гераічным мінулым і радасна сучасным беларускага народа. Хоцца атрымаць новым п'есам ад Крывіцы, Волыскага, Палескага і іншых беларускіх драматургаў. Хоцца большай зяматчывай і жанравай разнастайнасці нашага рэпертуару ў новым сезоне. У нас няма пакуль п'есы аб рабочым класе Беларусі, п'есы, аб якой даўно марыць тэатр, якую даўно чакае гледаць. Няма камедыі — жанру, які асабліва любіць гледаць.

Няма фальклорнай п'есы. А мы не хочам забыць традыцыі і поспехі «Несперкі», хочам іх працягнуць. Таму мы мяркуюем паставіць «На купале» Чарота. На вышранне гэтых надзвычай рэпертуарных задач мы з першых дзён сезона накіравалі сваю ўвагу адначасова з работай над п'есамі, якія ўжо ёсць у тэатры. Дзе з іх — «Юныя месяцкі» і «Апошні прыпынак» — тэатр выпушціць у верасні. П'есу П. Глеба «Святло з Усходу» тэатр падрыхтуе непасрэдна да юбілея. Адначасова з работай над выпускам новых спектакляў тэатр будзе мадываць далейшую сувязь з сельскім гледачом. Гэта работа будзе ісці па трох напрамках: першы — выезд на вёску, другі — прыезд калгаснікаў у тэатр і трэці — прыезд калгаснікаў на спектаклі тэатра ў раённыя цэнтры.

Тэатр сустрае свята не толькі новымі спектаклямі, але і паказам сваіх лепшых спектакляў, створаных у мінулыя гады. Аб творчым шляху тэатра расказае спецыяльная выстаўка. Будзь праведзены творчыя сустрэчы з гледачом, з удзельнікамі самадзейнасці.

А далей трэба думаць аб тым, каб з новымі поспехамі прыблізі да слаўнага саракагоддзя сваёй рэспублікі.

І. ДОРСКІ,
директор тэатра
імя Якуба Коласа.

ПОМНИК ЦЕТЦЫ

Працоўныя Гродзеншчыны беражліва захоўваюць памяць сваёй зямлячкі, выдатнай беларускай паэтэсы Цёткі (Алаізы Пашкевіч). Творчасць Цёткі садзейнічала развіццю беларускай рэвалюцыйна-дэмакратычнай літаратуры, абуджала самазядомасць народа, прымушала людзей задумвацца над сваёй доляй, шукаць выйсця. У сваіх творах іспіненніца заклікала народ да барацьбы супраць царскага самаўладства, усяляла ў людскія сэрцы веру ў светлую будучыню роднага краіа.

Імя Цёткі, жыццё якой з'яўляецца прыкладам служэння Радзіме, будзе вядома жывуць у народзе. Ёе імя названаю Острынскай сярэдняй школы і Гродзенскага культурна-асветнага пункта. Днямі ў гарадскім паліку Острына адбылося адкрыццё помніка паэтэсе. Мінскі, прысвечаны гэтай падзеі, адкрыў старшыня выканкома Васілішкаўскага раённага Савета дэпутатаў працоўных А. Барташэвіч. Затым выступіў загадкаў навучальнай часткі Острынскай сярэдняй школы імя Цёткі — малады паэт С. Бандрэвіч, які расказаў прысутным аб жыцці, літаратурнай і рэвалюцыйнай дзейнасці Алаізы Сцяпанавы, працягваючы свой верш, прысвечаны Цётцы.

На мітынгу выступіў таксама 72-гадовай калгасніца сельгасарыелі імя Булгаева Васілішкаўскага раёна, стрычанка сестра паэтэсы Соф'я Міхайлаўна Місюра, вучанка дзесятага класа мясцовай школы В. Нюнько і іншыя.

Гучыць Гімн Савецкага Саюза. З помніка лавой сплывае белая пакрывала. Перад прысутнымі паўстае ўстаноўлена на п'едэстале вялікая бронзавая фігура Цёткі. Да падножжа помніка было ўскладзена шмат вяноўку.

На здымку: помнік Цётцы.
Фото Г. Герасімовіча.
(БЕЛТА).

Семинар кіраўнікоў тэатральнай самадзейнасці

Мінскі абласны Дом народнай творчасці і Беларускае тэатральнае таварыства правялі семінар кіраўнікоў сельскай тэатральнай самадзейнасці вобласці. Удзельнікі семінара паслушалі лекцыі: «Асновы рэжысуры і майстэрства акцёра», «Вучэбна-выхаваўчая работа», «Абсталавленне сцэнічнай пляцоўкі і афармленне спектакляў на малой сцэне», «Грымы». Адбыліся практычныя заняткі па разбору аднаактывых п'ес, сустрэчы са старэйшымі майстрамі сцэны, прагляд спектакляў у тэатры юнага гледача.

І. КАСАЧЭНКА.

У дапамогу культасветработнікам

«Удзельнікі раённага Дома культуры — так называецца брашура, якую выдаў рэспубліканскі металічны кабінет культасветработы Міністэрства культуры БССР. Брашура знаёміць з вопытам масава-палітычнай работы раённага Дома культуры, расказвае аб прапагандае сельскагаспадарчых ведаў і металічнай дапамоце хатам-чытальням, сельскім клубам і бібліятэкам раёна.

Без адзінаства стылю

Калі на афішы буйным шрыфтам напісана «камедыя» ды яшчэ з назвай «Коханне, дырэктар і кватэра», гэта не можа не зацікавіць, не прыцягнуць увагі. І сапраўды, у час гастролей Гродзенскага абласнога драматычнага тэатра ў Гомелі на гэтым спектаклі глядзельная зала была амаль заўсёды перапоўнена.

Прачытаўшы загады п'есу П. Саладара і вразумешчы, наколькі яна складаная для сцэнічнага ўвасаблення, я ішла на спектакль некалькі скептычна настроеная. І трэба сказаць, што пачатак спектакля вельмі надзіражова. А ці зразумее тэатр п'есу, яе жанравыя асаблівасці? Ці не ўступіць у супярэчнасць з задумай рэжысёра некалькі ўмоўнае афармленне спектакля? І хоць яно добра падкрэслівае аўтарскую думку, ці не адраднавае ад таго, што іграюць акцёры? І вось на сцэне з'яўляюцца Сонцава (артыстка А. Панкрат), намеснік дырэктара (артыст Я. Кімберг), яго жонка Ніначка (артыстка І. Сурчык), і мы выразаем бачым, што тэатр у асноўным правільна працягвае п'есу Саладара. Акцёры добра даносяць да гледача галоўную аўтарскую думку.

Аналізуючы работу рэжысёра А. Гераньбурга і акцёраў, становіцца зразумелым, чаму так надзіражова пачатак п'есы, чаму так непакінула за лёс спектакля. Прычына тут часткова заклучаецца і ў самой п'есе, дзе становіцца пераважна, за выключэннем Анатолія Губкіна, пра якую будзе асобная размова, некалькі схематычна ўсё-ж аднолькавыя персанажы выліся вострым паром сатырыка, моцна ірбыраізаваныя. І тут да месца напярэдняе рэжысёра, які, на наш погляд, не здолеў прывесці ў спектаклі да агульнага гучання дзючых асоб, каб усё гаварыла на адзінай сцэнічнай мове.

Несумяшчальна ў адным спектаклі дзве такія ролі па сваёй сутнасці трактоўкі ролей, як сакратара дырэктара Рыта (артыстка С. Іванова) і Сонцава (артыстка А. Панкрат). Дзве розныя жанры, два розныя характары, гэта зразумела. Але калі яны абедзве сустракаюцца ў кабінце дырэктара і адна ўвасабляе добры пачатак, другая — злы (сакратарка Рыта дамагаецца кватэры для закаханых Губкіна і Тані, Сонцава пераходзіць да гэтаму), атрымліваецца такое адчуванне, што першая прыйшла з іншага, вельмі бытавога і меладраматычнага спектакля. С. Іванова шчыра, кранальна іграе Рыту, ёй верыць, сплывае, але, нажалы, не ўдалося артыстцы хоць у нейкай меры выправіць аўтара. Яе Рыта прамерна слязліва і бадай, залішне высокамерна. Рэжысёр, у сваю чаргу, не дапамог артыстцы атрыць жанравы асаблівасці п'есы, не кіраваў ёй па тым верным шляху, на якім здолеў павесці Панкрат — выканаўца ролі Станіслава Героя, які на выкананне ролі станаўчых герояў, якія не змаглі пераадолець схематызма, не змаглі адлучыць жанравы асаблівасці п'есы, нельга не спыніцца на ролі дырэктара ў выкананні артыста П. Дакуі.

Калі Іванова некалькі напраўлена трактуюць ролю Рыты, але ў аснове сваёй, безумоўна, прыймална, то артысту Дакуі хочацца зрабіць больш сур'езны папук. І тут ужо не столькі трэба вынавіць аўтара і рэжысёра. Пішучы ролю дырэктара Ермакова, П. Саладар адыйшоў ад звычайнага шаблона станаўчых герояў, і вядома, акцёру на гэтым матэрыяле можна было стварыць вобраз сапраўднага савецкага чалавека. Але артысту гэта не ўдалося. Яго Ермакоў сухі, некалькі вялі і флегматычны чалавек; яго нішто не хваляе, нават паведамленне аб каханні такой халашы.

С. ГУРЫЧ,
рэжысёр.

рошай дзючынны, як Рыта, пакідае яго абнаклым, роўнадушным. Самым істотным недахопам у выкананні Дакуі з'яўляецца тое, што яму нестас камедыйнай лёгкасці.

Наватара вытворчасці Анатолія Губкіна і яго вядзучы Таню, якія гораць любяць адно аднаго, іграюць маладыя акцёры І. Дзенісевич (Таня) і А. Хварасцінін (Анатолій). Іграюць з захваленнем, з юнацкім запалам, шчыра. І ўсё-ж адчуваецца, што і ў іх ролі вырашаны не ў тым ключы, у якім павінен гукаць камедыйны спектакль.

Вобраз Губкіна — уладца Саладара. Падобны работнік вытворчасці, рэспубліканізацый, ён у асабістым жыцці сціплы і нясмелы і разам з тым гарачы і непасрэдны, разуны і паэтычны. У п'есе гэта сапраўды камедыйны персанаж, у спектаклі-ж Анатолія прамерна лірычны, часам пасіўны. У акцёра недастаткова гумару, вось чаму ўзнікае думка, што і така добрая роля, як Анатолія Губкіна, у тэатры вырашана ніжэй магчымасцей.

І ўсё-ж аб спектаклі ў цэлым трэба сказаць, што ён хваляе, у ім ёсць рэжысёрскія знаходкі і цікавыя акцёрскія работы. У сатырычнай камедыі іграць аднамоўна, ярка вылісаную ролю цікава, але як лёгка тут скаціцца да штампай, да безгустоўшчыны. А. Гераньбург здолеў уладу вырашыць востра-сатырычныя ролі ў спектаклі. Напрыклад, Сонцава — Панкрат — гэта сапраўды акцёрская ўлада.

Ужо ў першым з'яўленні ў тэатры набытым партрэфем, з даўняй прычоскай артыстка яра, сакватна падае вобраз сур'езнай і не зусім разумнай жанчыны-вучальніцы. Аб Сонцавай гледачу нічога не трэба расказваць, добра ведаеш не толькі пра яе дзейні на сцэне, а нават уяўляеш, як яна паводзіць сваё дома, як рамаўнае, прышоўшы да сына ў інстытут.

Выклікаюць некаторае сумненне не зусім умяе ўвядзення ў творчых кулеты. Яны выглядаюць устаўным нумарам, што знайдуе якасць выканання. Наогул хочацца сказаць, што музычнае афармленне не зусім уладзе ў спектаклі, яно не падтрымлівае эмацыянальна яго лад. Вядома, лірычны ў тым, што ў тэатры яма свайго аркестра, а запрошанае інструментальнае трыё не можа бэ належнай падрыхтоўкі паўнаценна гукаць. А шкада, бо імяна ў гэтым спектаклі музычнае афармленне магло адгрыцаць даўка не другародную ролю.

Паўнаценным партнёрам Сонцавай з'яўляецца выканаўца ролі намесніка дырэктара — артыст Я. Кімберг.

Разумна, без наісіку ўжо ён гэтую складаную ролю, дзе зноў-такі лёгка скаціцца да паржа. Кімберг вырашае вобраз у трагасюльным плане, але робіць гэта вельмі тонка, усё дзейні апраўданы жанрам п'есы. Асабліва дала паводзіць ён сцэны з жонкай, якую ў добрай камедыйнай манеры іграе артыстка І. Сурчык.

Многа прапаўдаў калектыву, каб стварыць вясільны спектакль. Гледаць выносіць бядакую і выразаюць думку: ёсць яшчэ дырэктары ў нашым жыцці, які і спекуляты, што гандлюць і кватэрамі, і публікамі ў санаторыі, і нават ухітраюцца рабіць «дзелкі» пры пасупленні ў інстытут. Але куды больш добрых, сумленных людзей, якія ўсе свае сілы прыкладваюць да таго, каб дапамагчы знішчыць усю гэту погань, каб дапамагчы сумленным людзям плёна працаваць, гарача і па-сапраўднаму кахаць, будаваць сваё асабістае шчасце.

С. ГУРЫЧ,
рэжысёр.

Вечар аб дасягненнях навуці

На вечарах пытанніў і адказаў, якія праводзіліся ў калгасе «Зара комуні» Кітаўскага раёна, хлбаробы цікавіліся пытанніў ў галіне навукі. Каб даць на іх грунтоўны адказ, калгасны клуб арганізаваў вечар навукі, які адбыўся нядаўна.

З цікавасцю паслушалі прысутныя расказ

члена раённага аддзялення Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў тав. Ліўзюна аб дасягненнях і перспектывах кібернетыкі, а таксама гутарку аб дасягненнях савецкіх вучоных у выкарыстоўванні атамнай энергіі.

Ул. МАКСІМОВІЧ.

З канцэртаў да суседзяў

У Крупскім раёне ў гонар 40-й гадавіны Кастрычніка аб'юлены конкурсы на лепшы калектыў мастацкай самадзейнасці. У ім прымаюць удзел многія самадзейныя калектывы.

Яны часта выступаюць з канцэртамі перад сельскім гледачамі. Днямі брыгада Старабарскай бібліятэкі дала кінштур у вёсцы Абуяга.

І. РАБКОУ.

ЗДАБЫТКІ І ТРАДЫЦЫІ НАШАЯ ЛІТАРАТУРЫ

ТОЛЬКІ УПЕРАД

Значным дасягненнем усёй беларускай савецкай паэзіі з'яўляецца паэма Аркадыя Куляшова «Толькі ўперад» (1950). У гэтым творы паэт зноў звярнуўся да таго, акая, па сутнасці, была і ёсць генеральнай тэмай яго паэзіі: тэма пакаленняў, яго лёсу, яго жыццёвых шляхоў. З пэсней пра сваё пакаленне ўвайшоў паэт у беларускую літаратуру, і з гэтай пэсней ён не расставяе ніколі. «Ельнік», «Маладосць», «Вора даведка»... Пікі і шчыры смутак па родных мясцінах і глыбокі рэзрум аб сабрных аднагодках, што разбіліся па свеце, успаміны пра камсамольскае юнацтва і гарача пра новыя і саўнахны спраў — усё гэтыя пачуцці выказаў блекучы лірычны чыця Куляшова «Юнакі свету». Крыху элегічны па настрою, па галоўнай тэме (развітанне з маладосцю), гэты чыця з вялікай сілай выявіў жыццёва-вядучую, антымістычную філасофію савецкага чалавека, савецкай моладзі.

Г. БЯРОЗКІН

І вось праз многа год, убагачаны вопытам вайны, вяртаецца лірычным герою паэзіі Куляшова ў родны край, на Бесядзь, у мясціны, дзе ён калісьці павінаў радзіць камсамольскага сабротства, пачасце і смутак першага каханья. Як тут усё знаёмае і, разам з тым, новае, нязнакамае! Тэа-ж Калікула-зорка сьвечыць з набыт, толькі новая электрастанцыя ўзняла свае сцены «ў знаёмым з маленства трыцы», толькі камбайны плывуць па тых самых палях, дзе першы трактар напаловаў калёскі міжы Вольгу, толькі другая, незнаяма маладосць спявае каля сьветлай вады, па навакольных газах і адухах. З пачуццём цудоўнай чалавечай абразжыванасці і любові гаворыць герой паэмы аб новым пакаленні, у якім адлюстравалася і яго, героя, уладнае юнацтва, і гэтае пачуццё, гэтае ўспрыма-

манне непарыўнай сувязі пакаленняў — вядзе паэма «Толькі ўперад» высокае і надзвычай чыстае гучанне.

Як эстафету, пераняную ад пакалення рэвалюцыйна і грамадзянскай вайны, перадае герой паэмы сваім маладым сабрам традыцыі натрыятычнага служэння Радзіме, традыцыі мужнасці і гераізма. «Толькі ўперад, толькі на лінію агню!» — такі быў лавіў Нікалая Астроўскага, «толькі ўперад» — паўтаралі героі першых палітодгод, «толькі ўперад» — гучыць і ў вуснах моладзі, што вырасла і сфарміравалася пасля

ТВОРЧЫЯ ПАРТРЭТЫ

Дапытлівы шукальнік

Уся вялікая і рознастайная творчая, педагогічная і грамадская дзейнасць Мікалая Гілыча Аладава...

Звыш 30 год гучаць у канцэртах і на радыё яго творы аб нашай сучаснасці. Кампазітар імкнецца выказаць свае адносіны да рэчаіснасці ў самых розных жанрах і формах.

М. Аладаў з першых дзён свайго складанага, поўнага смелых пошукаў творчага шляху імкнуўся сказаць сваё ўласнае слова ў мастацтве. Вядома, не заўсёды пошукі новага, арыгінальнага абходзіліся без памылкаў, без рызык.

У сваіх творчых пошуках кампазітар ніколі не адыходзіў у бок «арыгіналізму» і рашуча паважаў «навіны дэля навіны». Ён не станавіўся на шлях фальшывага наватарства, не адыходзіў ад нацыянальнай народнай глебы, ад крыніцы натхнення — беларускай песні.

Ужо ў першым буйным творы Аладава — фартэпійным квінтэце — звяртаецца на сваё ўвагу некаторыя індывідуальныя асаблівасці творчага метаду кампазітара, яго схільнасць да канкрэтнай мелодычнай вобразнасці, заснаванай на народнай мелодыі.

У новых творах, такіх, як «Балада пра пагранічніка Лагоду», сімфанічная паэма «Мацінай за смерць» і іншыя (30-я гады), М. Аладаў паглыбляе драматычна і ісцілагічныя вобразы другой сімфоніі. У скарэставанні фальклору аўтар ідзе да распрацоўкі асобных інтанацый песень або да стварэння ўласных, арыгінальных тэм, стылістычна блізкіх да народных.

У паэме «Мацінай за смерць», прысвечанай вялікаму Леніну, у «Баладзе пра пагранічніка Лагоду», якая аднаўляе гераічныя старонкі барацьбы савецкіх пагранічнікаў на далёкаўсходніх заставах супраць японскіх самураюў, і ў фантазіі «Базка-быль» М. Аладаў развівае традыцыйны рускага праграмага сімфанізма. У гэтых творах кампазітар побач з І. Цікоцікім — аўтарам гераічнай паэмы «Буравеснік» па М. Горкаму — вырашаў праблему стварэння нацыянальнай праграмага сімфанічнай музыкі. Выключнае значэнне гэтых твораў зусім выдочнае. Даводзіцца толькі шкадаваць, што яны агінулі ў гады вайны і аўтар не здолеў іх зноў аднавіць.

Новыя адносіны да народнага матэрыялу вельмі прыкметна рыстам Анісам, чый голас, як «басавы зван» «ад радзіцы, ад вады, ад ёмка веру», на полі, дзе трактар ладзіў «рэвалюцыйны паход», у камсамольскіх начных дзюжурствах па ахове першага калгаснага ўраджаю і закладдзі асновы новага духоўнага жыцця, асновы небывалага дагэтуль чалавечага характару. Праца, якая з цяжкай і неперемнай павіннасці ператварылася ў справу гонару і гераізму, фарміравала новага чалавека, вызначала ягоны напрамак яго развіцця і росту. У працы, у кроўным дачыненні да народа і краіны, а не толькі ў «прыватным жыцці», як гэта на працягу стагоддзяў сцвярджала традыцыя буржуазнага індывідуалізма, надзёнак з найбольшай паўнаўты выдзіла сабе як асоба, як індывідуальнасць у самым лагядным разуменні гэтага слова. Нават у смутку, у самых цяжкіх і трагічных абставінах жыцця новы чалавек цалкам захаваў сваю духоўную здольнасць, сваю гераічную сутнасць, набытую ў перапрунай аднасіні з калектывам.

Вось расказвае паэт, як паміраў іх школьны таварыш: — Пахваіце без крыжа... — бацькам наказаў. І ў баку ад крыжоў, на гары яі сасны, Як прасіў, так яго пахваілі яны.

Так калісьці паміраў піонерка Валдэ вядомай паэмы Эдуарда Багрыцкага, і вядзёй, як над вясковым халодчым з вораў Буляшова, гучала рамантычная песня пра маладосць, што кідала на вранішні лёд мужчынскай баявой рэвалюцыі. Аднаснае народна, мужнасць і гераізм былі для пакалення, з якім вырастаў лірычны герой Буляшова, самай прастай і натуральнай формай чалавечых паводзін, і толькі дзякуючы гэтай чалавек невмерна ўдзяма ўзровень усіх сваіх паўцудзіў, нават такіх тытных, як дружба і каханне. Каханне непараўнальна ўзбагачае сваю сутнасць, свабодна, свой унутраны маральны змест, як толькі яго з адзінай і канчатковай мэтай існавання чалавека ператвараецца ў адну з працяў яго актыўнай і мотанакіраванай жыццёдзейнасці. Гэтым «другому нараджэнню» каханні і прысвечана паэма Куляшова «Толькі ўперад».

ны ў сімфаніце, танцавальнай сюіце і па ўвердыры «Светлы шлях». Гэтыя творы названы не выпадкова, таму што іх аб'ядноўвае светлае і глыбока аптымістычнае адчуванне жыцця. Яны працягваюць традыцыю праслаўленай першай сімфаніі М. Чуркіна; у іх раскрываюцца карціны народнага быту, танцавальныя сцэны, карагодныя танцы, гуляны моладзі.

Жыццерадачнасць твораў глыбока звязана з канкрэтнымі падзеямі нашай рэчаіснасці. Сімфаніа ўзнікла ў 30-х гадах, у перыяд уздыму культуры і добрабыту савецкіх людзей. Танцавальная сюіта з'явілася водгукам на вызваўнае Мінска ад фашысцкіх «ахопнікаў». Дарэчы, імкненне М. Аладава ўзвясці ў сваіх творах вобразы сучаснасці, пацупіць і думкі савецкіх людзей — адна з асаблівасцей яго почырку.

Глыбока аптымістычная ідэя радаснай працы ляжыць у аснове кантаты «Над ракой Арасай» (такст Я. Куляшы). У гэтым буйным творы аўтар паказвае пацупіць і настроі савецкіх людзей, якія пераўтвараюць прыроду, ідуць на працоўныя палігоні ў ім шчасця і радасці народа. У лепшых эпізодах кантаты музыка поўна энергічнага руху і напорыстасці. Як вясновы наток, шуміць і пераліваецца галасамі хор «Замучэла, загудзела», выказваючы наступальную сілу калектывнай стваральнай працы.

Кантаты «Над ракой Арасай» часта называюць сімфанічнай паэмай для аркестра, хору і салістаў. У гэтым няма нічога дзіўнага, тут аркестр сапраўды нясе вялікую ідэінамастакую нагрузку. Аўтар імкнецца ў кантате да сімфані-

зацы вобразаў, да няспынаснасці развіцця матэрыялу.

Гэты прымыц характэрны і для кантаты «40 год» (такст А. Дзержынскага), у якой аўтар у дух першых раздзелах аднаўляе вобразы рэвалюцыйнай барацьбы працоўных да 1917 г. і ў дні Вялікага Кастрычніка. Апошняя частка ўвасабляе пацупіць гарачай любові савецкіх людзей да Комуністычнай партыі. Усе тры часткі тэматычна звязаны паміж сабой і складаюць адзін твор — гераіка-драматычнага плана.

Нам здаецца, што і ў оперы «Андрэй Касцяня» (лібрэта П. Глебі) кампазітар дводзіць аркестру вялікае месца. У оперы ёсць пудоўныя інструментальныя эпізоды, удалыя вакальныя нумары (арыя Заслонова, калыханка Насі), якія сведчаць аб мелодычнай вынаходлівасці аўтара, яго добрым мастацкім гусце. Аднак хацелася-б, каб кампазітар, удасканалюючы твор, больш чула праслухаўся да думкі выканаўцаў, якія патрабуюць некаторага спрашчэння вельмі складанай і месцамі нязручнай вакальнай партыі.

У гады Айчынай вайны, працягваючы развіццё традыцыйнага сімфанізма, М. Аладаў піша для аркестра дзве паэмы — «3 дзённіка партызана» і «У суровыя дні», у якіх апылае барацьбу савецкіх людзей супраць фашысцкіх акупантаў. Калі ў другой паэме адчуваецца сувязь з рускай класічнай музыкай, з народна-песеннай асновай, то ў першай — «3 дзённіка партызана» — гэта сувязь адсутнічае.

З 1948 г. творча дзейнасць кампазітара становіцца больш актыўнай. Адна за другой паўяўляюцца Трэцяя, Чацвёртая і Пятая сімфоніі, кантаты «40 год», сімфанічная

фантазія для скрыпкі і аркестра, фартэпійнае трыё, скрыпачная саната, шэраг п'ес для духоўных інструментаў, вялікая колькасць хораў, рамансаў і песень.

Лепшым творам апошніх год па праву лічыцца Трэцяя сімфонія, якая заняла дастойнае месца ў многанацыянальным мастацтве нашай краіны. Не маючы паўнай праграмы, сімфонія тым не менш успрымаецца як аповесць аб савецкім чалавеку, аб яго рознастайнай дзейнасці.

У сімфоніі шмат натхнёных, лірычных ўсхваляваных старонак, тэматычны матэрыял якіх заснаваны на глыбокім пераўтварэнні народна-песенных інтанацый. Менавіта тут правілася ўменне аўтара глыбока пераасэншаваць народныя тэмы. У прыватнасці, у фінале скарэставаны папэўкі песні «Чаму-ж мне не пець», але яны прадстаюць тут у новым плане, відамененым, з новым зместам.

У сімфоніі выявіліся выдатнае аркестравае майстэрства кампазітара, яркая гарманічная мова, пацупіць формы. На жаль, некаторае неарганізаванасць у распрацоўцы першай часткі стварае ўражанне расцягнутасці матэрыялу.

Бясспрэчнай вартасцю сімфоніі з'яўляецца яе глыбокая ўнутраная сувязь пры кантрастнасці частак і рознастайнасці мелодычных, рытмічных і гарманічных сродкаў выразнасці.

Аб Трэцяй сімфоніі было выказана ямаля розных думак. Аднак правільным застаецца тое, што кампазітар напісаў таленавіты твор, які сведчыць аб новым этане творчасці М. Аладава, аб сур'ёзным поспеху не толькі аўтара, але і ўсёй беларускай сімфанічнай музыкі.

Нямаля спрэчак вядзецца і вакол Чацвёртай сімфоніі, якая прысвечана складанай філасофскай тэме станаўлення і духоўнага росту савецкага чалавека. Не ўдаючыся ў падрабязны разбор твора, скажам, што ў ім ёсць шмат цікавых знаходак у галіне аркестроўкі і формы. Аўтар знайшоў ямаля натхнёных мелодыі і стварыў яркі, ідэінаасэнсаваны твор.

Асноўнае месца ў творчай біяграфіі М. Аладава займае сімфанічная музыка. Менавіта ў гэтым жанры найбольш ярка праявіліся яго мастацкі талент і майстэрства. Але гэта не адзіная галіна, у якой кампазітар як мастак выказаў свае адносіны да жыцця. Дастаткова ўспомніць яго фартэпійныя квінтэты, трыё, два струныныя кватэты, секстэты для духоўных інструментаў, санаты і іншыя творы, каб пераканацца ў прымальнасці кампазітара да камерна-інструментальнага жанра. А калі дадаць яшчэ большую колькасць рамансаў, песень, хараў, дык мы ліні раз пераканамся ў творчай плённасці кампазітара.

Вялікая роля М. Аладава ў гісторыі беларускай музыкі. Старэйшы педагог-кампазітар, ён аказаў прыкметны ўплыў на фарманне і рост шмат якіх таленавітых музыкантаў Беларусі.

Б. СМОЛЬСКІ

З нашай замежнай пошты

У рэдакцыю прыйшоў пакеці. На канверце штамп «Міжнароднае». У адрас газеты часта прыходзіць пісьмы з замежных краін, дзе выпісваюць і чытаюць «Літаратуру і мастацтва».

Аб чым-жа апаваджаюць гэтыя здымкі? Есць непадалёку ад Беластока мястэчка Гарадок. У яго клубе часта выступаюць удзельнікі мастацкай самадзейнасці. На сцэне гучаць беларускія песні і вершы, ставяцца п'есы беларускага драматургаў. На Беласточчыне такіх мастацкіх калектываў многа, амаль у кожным павеце, гарадкі-ж калектывы адносіцца да ліку лепшых. Кіруе ім таленавітая вясковская жанчына Ніна Мушынская. Калектывы за час свайой дзейнасці даў звыш двухсот выступленняў як у сваім, так і ў суседніх паведах. І заўсёды на яго канцэрты збіраецца многа людзей. Тут і беларусы, і палкі. Усім цікава паглядзець і паслухаць. Вунь, бачыце (на верхнім левым здымку), як дарослыя і дзеці задаволены ўсімляюцца. Гэта звычайная карціна ў зале клуба Гарадка. Зала вялікая, але ўсё роўна ў ёй заўсёды цесна, бо людзей сюды збіраецца столькі, што няма дзе, як кажуць, янолку ўпасці.

Вялікая папулярнасцю карыстаецца тут хор (здымак унізе злева). Ён шуоўна спявае народныя беларускія песні. Акрамя таго, удзельнікі хору сама складаюць частушкі, траінае выкананне якіх выклікае асаблівае захапленне ў слухаючых. Любоць жыхары Гарадка глядзець і спектаклі свайго драматычнага гуртка. На сцэне клуба было паказана некалькі п'ес беларускіх драматургаў. Надзвычайным поспехам карыстаецца тут п'еса Які Куляшы «Паўлянка». Галоўную ролю гэтага спектакля — Паўлінку — удала выконвае Ніна Ціпаюк (здымак уверх справа).

Штампы кінохронікі

У зале гасне святло. На экране мігцяць першыя кадры кіночасопіса № 22 (жнівень), вышпучанага студыяй «Беларусьфільм». Рэжысёр — І. Магусевіч. Аператар — вельмі многа-немагчыма запамінацца. Перад гледачом раскрываецца карціна хваляючай сустрэчы жыхарамі горада Бреста моладзі розных краін, якая ехала на VI Сусветны фестываль моладзі і студэнтаў. Заанята шчыра і праўдыва, першыя кадры запамінацца надоўга. Адразу адчуваеш, што аўтары гэтых кадраў самі былі ўсхваляваны ўсім, што праходзіла перад іх вачыма, і гэта самым сталючым чынам адлюстравалася ў часопісе.

Новы сюжэт — уборка ўраджаю ў вясце імя Будзёнага Брэсцкай вобласці. Поле, камбайн, вялікім планам паказан хэдэр у дэсанні, потым зерне, зноў хэдэр. Раптам мая суседка ўпоўголоса гаворыць свайой сяброўцы:

— Пачакай, я гэты часопіс ужо бачыла... — Не можа быць, — адказвае сяброўка, — ён-жа новы.

— Бачыла, — настойвае на сваім першае дзюччына. — Не верыць? Скажу, што будзе далей. Зараз пакажуць, як важуць снылы, потым — як малаціць хлеб, а пад канец — аўтамашыны вязуць збожжа на элеватар.

Перад вачыма праходзіць некалькі кадраў — і ўсё ў такім парадку, як гаварыла мая суседка. А вядома, што гэты часопіс дэманструецца ў горадзе ўпершыню. У чым-жа справа?

Калі праглядзець кіночасопіс, прысвечаны ўборцы ўраджаю, за апошнія дзесяць год, яны аказваюцца падобнымі адзін да другога. Успомніце, і вы пераканаетесь, што ўжо шмат разоў бачылі зямельны буйны планам хэдэр, і камбайн у полі, і зерне, якое сшыпца, і малаціню, і абавязковы аўтамашыны з сабатамі ў фінале. Невядомай свежай доталі.

Міжволі пытаеш сябе: пра што-ж хачеці расказаць у часопісе яго аўтары? Аб тым, як убіраецца хлеб? Але тэхналогію ўборкі ўраджаю ведаюць усе, а калі і зноўдзействі гэты беларучка, які лічыць, што булікі растуць на дрэвах, дык

не для яго-ж здымаць цэлы раздзел часопіса! Прыбра бачыць на экране і яўныя недарэчнасці. Вялікая група калгасніц ад адрэгаліцы паўтара-два метры адна ад другой робяць выгляд, што заняты напружанай працай — вядуць снылы. Гэта-ж кожнаму вясковому халучку вядома, што такой «кучай» працаваць немагчыма, што прац хвіліну ўсё жыта будзе звязана і людзям трэба пераходзіць на новае месца. А калі працаваць так, як прапануе кіночасопіс, цэлы дзень, дык больш палавіны часу пойдзе на пераходы. А аператары прапануюць ён гледачу: любуйцеся, колькі народу ў полі, як хутка працуюць!

Падобныя недарэчнасці сустракаліся і ў ранейшых нумарах часопісаў. Напрадвесні, калі агульнай была выважана ўгнаенняў на полі, аператары студыі «Беларусьфільм» паказвалі гледачам, як грузіцца тывою на фурманкі для калгаснай фермы, а ў канцы эпізода — доўгая шэраг вазоў (некалькі дзесяткаў) едзе ў поле. Ясна-ж, што для таго, каб атрымацца такая эфектная шэраг, вочныкі чакалі адзін другога, можа, паўгадзіны, чаго ніколі не робіць калгаснікі, якія змагаюцца за павышэнне прадукцыйнасці працы, за ліквіднацы прастояў!

Аўтары гэтых радкоў надаўна давалася пабываць у калгасе імя Леніна на Гомельшчыне. За два дні перад тым сельгасархыце наведвалі аператары кіностудыі. Калгаснікі расказвалі аб кіноздымках на будоўлі круглага кароўніка. Аператары наспрацілі, каб на рыштываных было падобна людзей, што, на іх думку, пайгна іназначчэ ітэнсіўную працу. Але-ж на будоўніцтве не павіны быць лішніх людзей, бо яны будуць перашкаджаць адзін аднаму.

М. АЛТУХОУ.

Новыя кнігі латышскіх пісьменнікаў

За востем месцаў бягучага года Латвійскае дзяржаўнае выдавецтва выпусціла больш 80 назваў кніг мастацкай літаратуры. Новыя кнігі, якія выдзюцца да 40-й гадавіны Вялікага Кастрычніка, паступілі ў кніжны магазін і бібліятэкі.

Вялікім поспехам срод рыхарэ карыстаецца зборнік аповяданняў і рыржаў О. Рыхтэра (Оскар Андрэевіча Іоаса). У тым тэме «Ворага» — аб гераізме латышскіх стралякоў, які мужна змагаўся за Савецкую ўладу ў гады грамадзянскай вайны. Аўтар апынаў даяваў сам быў чырвоным латышскім страляком, прымаў актыўны ўдзел у разгроме белгавардзійшчыны.

У прадмове да аповяданняў «Зарада Юргенса» О. Рыхтэр піша: «... Яшчэ арчы паўстаюць перада мной карціны мінулага, і я перажываю ўсё нанова. Я бачу і аднаўляю іх для нашай моладзі... Нахай, яна ведае, як змагаўся Жорж, як змагаўся Конс і іншыя чырвоныя раздзельчыкі. У творы яры паказана барацьба раздзельчыкаў Жоржа і Конса з атрадам белгавардзійцаў. Іх выдзюў Юргенс, работнік шпіталя. Ён перадаў бэльмы спісы і карты з маршрутамі раздзельчыкаў. Акружаны раздзельчыкі ўступілі ў збройны бой з ворагам. Жорж і Конс гінуць гераічна смерцю, але белгавардзійцы дорага расплачваюцца за іх смерць».

Героі аповяданняў О. Рыхтэра стойкі і адважныя, непахлісыя і ўпэўненыя ў канчатковай перамоце над ворагам. У аповяданні «На паліне» пісьменнік паказвае рост атрада латышскіх стралякоў, песную баявую дружбу. Пісьменнік падае характары ў няспынным дзвенні, яго творы насычаны вострымі драматычнымі сітуацыямі.

Цэпна сустраці чытачы і зборнік наваў Яна Эзэрына «Абед пад музыкай». Ян Эзэрын (1891—1924 гг.) — вядомы латышскі наведзіц. Яго творы рознастайныя па зместу. У іх чытач знаходзіць запамінальныя вобразы як простых людзей, так і знатці. Пісьменнік усе сімпатіі аддае працоўным і бязлітасна выкрыпае эксплуатацыйна-літасці і маральнае падзенне латышскай буржуазіі. У адным з лепшых твораў кнігі «Чалавек у яме» Ян Эзэрын высьмейвае рвачоў, для якіх багацце — галоўная мэта жыцця. Герой наваў Юрыс Бундул гатовы страціць зрок, абы не выдатковаць грошы на лячэнне. Калі гэты скарна аслеп, ён вырашаў зьявіцца да ветэрынара, разлічваючы, што апошні менш возьме грошай за лячэнне. У вобразе Бундула ўвасаблены тыповыя рысы кулацтва. Асабліва трална яны выказаны словамі ветэрынара, да якога звяртаецца Бундул: — Дык вы што-ж, захачелі перайсці ўжо... у скошкі стан? — скажу ветэрынар. — У наваў «Прыважак да пасажу» і «Юліяна лаяна» Ян Эзэрын стварыў прыважныя жаночыя вобразы Мары і Ільзы. Багатае дораба разуменне, што іх прываблівае не яна сама, а яе багацце. Але волю на шляху Мары сустраўся чалавек, якому яна наперва, аднак хутка лаведзлася, што і ён больш цікавіцца яе зямельнымі ўгоддзямі. І яна без хістанняў падлавае свой дом, не жадаючы быць дадаткам да пасажу.

Батрачка Ільза пакахала кавалі. Яна робіць так, як ёй падказвае сэрца, перажывае трагедыю, якая давала ёй да вар'яцтва. У такім лёсе дзючч пісьменнік абінававае капіталізм, пры якім галоўнае — грошы, а не чалавек.

Наваў Яна Эзэрына зьямаюць значнае месца ў літаратурнай спадчыне пісьменніка і ўяўляюць вялікую цікавасць для савецкага чытача.

Сур'ёзнай увагі заслугоўвае кніга Н. Кандрашэва «Сыны народа» — ляміянае аповяданне аб гераіх латышскага народа.

У бліжэйшыя дні выдзюцца ў свет зборнік аповяданняў і ўспамінаў старых латышскіх стралякоў і анталогія рэвалюцыйнай падпольнай паэзіі.

У 1957 г. Латвійскае дзяржаўнае выдавецтва выпусціць больш 200 назваў кніг мастацкай літаратуры тыражом у 4 мільёны экзэмпляраў.

Н. ДАРОНІН.

У раённай бібліятэцы

У раённыя цэнтры Юрацішкі здзімлены ў эксплуатацыю новы будынак. У ім размасцілася раённая бібліятэка. Тут ёсць абанемента аддзел, утульная чытальная зала. Работнікі бібліятэкі рыхтуюцца да змяняльнай даты — 40-годдзя Савецкай ўлады.

М. КАРЖУЕУ.

Цэлы месціц алтуль, цэлы месціц адтуль Чуў я з гэтага берагу кукаванне вясюль. А чыпер яны сіхлі, стаміліся звах. Сціхла рэха ў бары, але ў сэрцы чуваць. Дарэчы адначым, што прыведзены ўры-

вак добра характарызуе паэму «Толькі ўперад» з фармальна-паэтычнага боку. У самым рытме верша, у яго сінтаксічнай канструкцыі, назваўчай багатай «спісалагічным» паўзамі і паўтарамі, яшчэ раз паўтараецца тема твора, яго лірычны настрой... А потым, перайшоўшы Бесядз, герой адчуў, як «ногі абіек успамінам гарачым халодны пасок...» І з новай сілай апанавалі героя супярэчлівыя ўспаміны, дзе шчасце і смутак, радасць і сум з'едналіся, пераплаціліся. Вось успаміны аб тым, як даведаўся юнак, што дзюччына кахае другога. Была гэта ў часе вяселля дружкавоў. На ліхіх вясельных конях з бомамі адвоўў у родны калгас сваю нявесту жаніх. Ліліся песні, грывелі масткі пад калёсамі, і, уздушы кіёк, «спайшоў за вяселлем» юнак, якому выракалася дзюччына... Больш кі год прайшоў з таго часу, але не ціхне ў сэрцы боль адхіленага каханія. На камбайне сяджу за шчытковым ветравым. Жыта боль закальчвае шумам марскім. Закальчвае боль, закальчвае жалэ. Як бачна, Куляшоў не «саромеецца» гора; не заплюшчвае вачы на чалавечыя няшчасці, але ў гэтым пацупіць глыбокага смутку няма ніякага «расчаравання» або «гортага адзіноцтва» ўласніка-індывідуаліста. Дзюці, падобныя да лірычнага героя паэмы Куляшова, не расчаруюцца ў жыцці нават і тады, калі іх спавінуць сабыта суровыя, трагічныя выпрабаванні асабіста парадку. Наадварот, гэтыя выпрабаванні, гэтыя пацупіць душэўнай незадаволенасці абуджаюць у юнаку з паэмы «Толькі ўперад» новыя сілы для ўдзелу ў агульным

Жаночая вернасць

Стаян ДАСКАЛАВА

9 верасня — дзень нараджэння новай, свабоднай Балгарыі. 13 год ужо балгарскі народ пад кіраўніцтвам свайго слаўнага камуністычнага партыі ідзе па новаму шляху — шляху сацыялізма. Незнавальная стала краіна. З адставай, земляробчай яна ператварылася ў дзяржаву з высокаразвітай прамысловасцю і каапераванай сельскай гаспадаркай, з высокай культурай.

Даскавала «Жаночая вернасць», а таксама верш Ліяны Даскавалай «Кахай мяне». Надаўна Стаян Даскалаў і Ліяна Даскавала наведвалі Мінск.

АПАВЯДАННЕ

Аднаго разу на фасце, калі вадзілі карагод, яна адчула сабе нядобра. Васіль не дачакаўся, калі пададзе воз, падахпіў яе на рукі і гэтак нёс дадому праз усё сяло. Малады смяяліся, старыя абянтэжана глядзелі і хрысціліся. Можа ад смеху Леца раптоўна апытнелася, захацела саскочыць на зямлю, але Васіль накінуў ёй на вочы шаўковую хустачку і, павесіўшы, бег па вуліцы, несучы яе, як хворца дзіця.

А калі памерла іх маленькая дачка, нібы святло пагасла ў іхнім доме. Як сонная, Леца снуўдалася па двары, а Васіль задуўся і нічога ўжо не чуў, яго смеюх. Вярнуўся дахаты позна, і Леца яшчэ здалёк чула пах гаралкі, але маўчала. А калі ўжо не магла маўчаць і пачала лаяць яго, ён узяў руку і закрываў: — Маўчы!.. Благдзетна!..

Кінуўся на ложка і заплакаў. Усё гэта прыгадала Леца, сядзячы на ложку ў пустым, непрыбраным доме. З вачэй яе каціліся слезы і падалі паміж ступняў, адстаўленых адна ад адной гэтак, як у дзіцяці, калі яны адчуваюць сабе вінаватымі і не ведаюць, што робіць. Усё мацней агортвае яе глыбокі смутак і пшчота да яе непублічнага і надчаснага Васіля.

— А Кінча Трыстыкаджы! І ён-жа не кветачка заморская! А яго-ж жонка не пасадзіла, — і раптам адрываюцца, па-скочыла і крыкнула: — Ды ён-жа галодны пайшоў! Што я нарабіла, што!

Яна шпталла і ўсхліпвала, выціраючы слезы далоньмі. — Там яму кавалка хлеба не дадуць! Калі-б мужчыны былі там, а то-ж бабы. Яны-ж больш благадасныя за мужчыны! Якая-ж я жонка, матухна родная. Божа, што я і са свайм мужам зрабіла! Ён не еў і не піў, а я яго ў турму кінула!

Усхліпваючы, яна ламала хлеб, паклала ў кошкі сыру, цыбуль, чырваната перцу, паміраў, шукаючы ўсёго, што гэтак любіў Васіль і ў чым яна раней не адмаўляла.

І толькі яна памкнулася да дзвярэй, як раптам спынілася, усхліпнула: — А вада! Гэтыя вар'яткі бабы кроплі

Ліяна ДАСКАЛАВА.

Кахай мяне

Кахай мяне, кахай мяне цяпер, Пакуль на шы белай, як броска, Нібы спакойны ласкавы ручэй, Ушоша косы цёмныя зайдросна...

Кахай мяне, кахай мяне цяпер, Пакуль маршчыны разгладжваць не трэба, Пакуль мой смутак, з думкай пра цябе, Сыходзіць з твару, як хмурынка з неба...

Кахай мяне, кахай цяпер, кахай, Пакуль мой позірк чысты, ясны, строгі, Пакуль суровай небяспекі край Мяне назад не верне з поўдларогі.

Пакуль напоўнена душа мая Наўтоўнай прагаю да спраў жаданых, І рук з агню не вырываю я, Хаця яны ў пухірах і ранах...

Кахай мяне, пакуль мой званкі смех Гучыць над скопішчам нягод шматлікіх, І малодцы мая бярэ разбег, Без страху ў шлях сабраўшыся вялікі,

Пакуль узнятай горда галавай Я не кіну ад крыўды і ад болю, І знаю словы, як балзам жыцця, Калі нічашчасе злярчыца з тваю...

Кахай мяне, пакуль магу ісьці З табой, у шэрагу, каб локці шчыльна, Пакуль-ці прывольна раблю ў жыцці, Ці памыляюся — а толькі шчыра,

Пакуль мне любя з ветрам, каб аж гуць, На самай сграшнай скорасці імчача, Пакуль жыццём рызыкаваць магу, З любою цяжкасцю магу спрачача...

Кахай мяне, кахай цяпер мяне, Пакуль я дужая і малодая, Пакуль бязлітасна з гадамі снег На косы цёмныя не ападае...

Кахай мяне, а стану-ж я другой: Мой лоб высокі пасякуць маршчыны, І захаленне зменіцца тугой, Маркотнай ішчасцю староў жанчыны.

Прысьмей бляск вачэй, і далечны Мне не будзе клічак у дарогу, У голасе пакара загучыць, Нясмелая надзея на падмогу.

І з ціхім жалем па сваёй вясне, Я пагляджу на строіны стан дзівочы... Кахай мяне, кахай цяпер мяне, Ну, а талы — кахай мяне ты двойчы!

З балгарскай мовы пераклаў Ніл ГЛЕБІЧ.

станушы ў вяротах, заспяшалася следам за мужыком, каб на развітанне памахаць яму рукой. Але, убачыўшы людзеў, перад якімі яна ліла слёзы, гэтак, можа, каяла Васіля, яна спынілася, засаромленая і спалоханая.

Васілёў голас нека ўзалеў у гору і злавесна заглух у цемры. І раптам Леца стала страхана. Што будзе з Васілем? Ды гэта вар'яткі-дзятчаты сапраўды замкнуць яго ў халодную, куды дзевятага верасня саджалі фашыстаў!

— Ох, Васіль, Васіль, пасадзіла я цябе! — прыклала яна руку да вуснаў. Раней яна плакала з-за Васіля, а зараз на ўсё сарбна ёй стала шкода яго: «Што я нарабіла! Якая я жонка яго! Сама яму выкапала!»

Яна вярнулася дахаты, убачыла яго вопратку, што вісела на вешалцы, і знала яе. — Ды ён усім голай пайшоў, прастудзіцца яшчэ! — усхліпвала яна ў цемры і прыскікала да грудзей вопратку, нібы халоднае цела, каб сагрэць яго. Яна збыла, што шмат начэй Васіль спаў у хляве з усім распранутым, і нічога з ім не здарылася, што сярод аўмы знаходзілі яго адубелым у снезе ля ганку, забыла, што сама скідала яго з ложка на падлогу.

А спомніла яна добрыя дні, хоць іх было не вельмі і багата, — гэта першыя дні пасля вяселля. Святлыя, добрыя дні! Не было ў Лецы ні свалюць, ні сеўкара. Жылі сабе адны, як галубкі, у маленькай хатцы па канцы сяла. Яна насіла вёдрамі жоўтую гліну і абмазвала хатку. Калі Васіль бачыў гэты жончын занятак, хмурыў бровы і зловяла крычаў: — Леца, хіба я адкінуўся з табай ля таго, каб ты насіла мне гліну? — Ён адбіраў вядро і бег да жоўтага берага. Слёзы выступалі на вачах у Лецы. І не паспе яна, бывала, адрывацца, як Васіль вернецца з вёдрамі, поўнымі гліны, і не сагнецца нават, не вяселіцца, быццам і цяжару не адчувае. У сяле смяяліся з іх. Да гэтакія пяшчоты жанчыны не прывыклі.

білі з мамі мужам! Толькі пагляджу, ці жыць ён, і выйду.

Быццам да гэтага моманту гаварыў нехта іншы, незнамы, дзед Мота раптам размак і ператварыўся ў ранейшага добраахвотнага, вядомага на ўсё сяло дзеда Мота, і спагнада замармытаў ціхім старэчым голасам:

— Ну, ну, бачыш, якім ён табе любым стаў. Ды як цябе пусціць? Леца? Хочаш, каб мяне са службы тое... Ты ведаеш, што гэтага Пісарскага ўзяла мяне на мушку? — Ох, дзед Мота, калі хочаш, паклікаў табе, што нікому і слова не скажу, нічога мне не ўбачыць... Я толькі зірну на яго... Білі яго? Ой, божа, білі яго, не таі. Білі яго?

— Ды ён яшчэ не працверзаўся. Хіба ты не чуеш, як ён храпе, нібы паравоз.

— Ой, ён каняе. Дазволь увайсці, каб развітацца, каб ён мне даравы. Прашу цябе, як бацьку роднага. Злітайся! Твой бацька хрысціў наш род па матчыным калене... На, выпі і пусці! — Дзед Мота паклаваў, узяў біклажку, два-тры разы каўтануў і адчыніў дзверы.

— Ідзі, толькі не надоўга! Будзем ведаць, што мы, мужчыны, лепшыя за вас. Леца праціснулася ў дзверы і знікла ў цемраці. Быццам спатыкнулася. Ледзь чуваць, як яна шпчча:

— Васіль, дзе ты, Васіль?

— Хто гэта? — спытаў Васіль і ўстаў, каб бараніцца.

— Я, Васіль, — яшчэ больш ласкава сказала Леца. — Не бойся. Я прынесла табе пракаляту. Вось яна, пі. Ох, пакарай мяне бо! Пі, я патрымаю, пі!

Адчуваўшы нос, раздражнёны пахам гаралкі, уцягваў паветра. Доўгія рукі працягнуліся і шарылі ў смечці сляпа, як рукі шукальніка скарбаў, пакуль, нарэшце, не намацалі біклажку, быццам гаршок з золатам.

Дзед Мота пагугуляў ля дзвярэй, нека неспакойна засоп, пачуўшы прыганы Васілёвы галыткі, і сказаў:

— А чаму-б і мне не пайсці да не каўтануць які глыток, а потым і спаць! — Ён пазнахнуў і застукаў у цемры.

Наступнай раніцай, калі Радка Пісарская адчыніла дзверы сляпа, яна адзіўленая, аж адкінулася. Страшана смярэла гаралкай. А ў кутку побач з Васілем, у расхлістанай сарочцы, з навісамі на лоб валасамі, сядзела яго жонка Леца. Яна прысінудла да яго і нешта таямніча шпталла. Абое яны ў змрок адаваліся некількі бледнымі, відэць было, што не выспаліся, але памыліся. Захапленым святліліся вочы, быццам яны гэтую ноч заліцалі адно да аднаго.

— Што табе тут трэба? — строга спытала старшыня.

— Як гэта, што трэба! — жвава ўсхліпала Леца. — Ён-жа муж мой.

— І гароку яму прынесла! — адступілася, жухнуўшыся, малодая дзятчына. — Дык трэба-ж было яму пахмяліцца! Трэба-ж на работу яму ісці. Заробіць, дык штыны яму пашыць.

— Усё ты знішчыла. Гонар жанчыны, нашу сілу, мараль. А ну, выбірайся адсюль. Пабе, аказвешца, і шкадаць не варта, махнула рукой старшыня і, нахмурыўшыся, спынілася ў дзвярах.

— Во якія ты, Радка... Муж-жа ён мяне, як я яго пакіну... Хадзем, Васіль.

Васіль распавіў магутныя плечы і ўстаў. Ён глядзеў на старшыню сельсаве, быццам саромеўся яе, і радаваўся таму, што казала Леца.

— Глядзі пад ногі, не спаткінася, Васіль! — ласкава паглядзіла яго Леца па рукаве, узяла за руку і павяла па вуліцы. Старшыня глядзела ім услед джоркім позіркам.

— Да тэлефона, старшыня! — крыкнуў дзед Мота з балкона. І калі яна абярнула, ён таямніча сказаў ёй:

— Здаецца, зноў партызан з акаліскага камітэта.

Радка забыла пра Васіля і Лецу. Быццам якая віхура панесла яе ў гору па лесвіцы і ўніхнула ў пакой. Яна скапіла трубку і закрывала: — Але! Але!

Дзед Мота бачыў, як яна гарала ад радаці, і паглядзіў парудзела вусы.

— Эх, жанчына усё жанчына! Няхай нават міністрам стане, ёсць роўна жанчынай застанецца.

Ён павярнуў галаву і зноў пачаў глядзець услед Лецы і Васілю. Ён сматкаў льючку, пуская дым, не адрываючы вачэй ад Лецы і Васіля да таго часу, пакуль яны не зніклі за дрэвамі густога саду.

— Лепшым судзей Васіля стала яго жонка! Чым і абал не жартуе, можа і піць яго адлучыць, — шіха засмяяўся ён.

— Што, што ты казаў? — спытала яго старшыня, якая непрыкметна падыйшла заду.

— Эт, сам з сабою гаманю, што ў галаву лезе. Будзеце мяне звальняць, як агента мужчыны? Звальняць! Калі ўжо я нарадзіўся мужчынам, дык інакш і зробіць не мог.

— А навошта цябе звальняць! — з усмешкай адказала Радка. Яна сама нека змянілася пасля размовы з партызанам з акаліскага камітэта. — Аказвешца, што трэба і мужчынін розум у жаночых справах. Каб мы не арыштавалі Васіля, а ты не ўпусціла да яго Лецы, не пайшлі-б яны зараз, як маладожоны.

— Ну і час настаў, адры... — прыкусіў язык дзед Мота і ўпершыню не выказаўся. Пацухаў патыліць, набіў льючку і весела паглядзеў на старшыню.

— А ты-ж надаўна была вялёная. І што гэта сталася з табою? Пі не з партызанам парадзілася? Мне здаецца, што мужчынін розумам паваяла на цябе, як добрым ветрыкам.

І радуючыся сваёй глыбокадуннасці, паваліваючы праспяваў яе любімую песню, якой кожную раніцу яна пачынала работу:

Радка хадзіла ў Дунай вяду брані.

Пераклаў з балгарскай мовы Раман САБАЛЕНКА.

У САДЗЕ.

Фотазвод Ул. Крука.

Музыка ў Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы

Намеснік музыканты і ўсёшч янемскі народ маюць вялікую і ганаровую спадчыну каштоўнай музычнай культуры. Дастаткова толькі назваць такіх кампазітараў, як Іган Сабасціян Бах, Георг Фрыдрых Гендэль, Людвіг ван Бетховен, Карл-Марыя фон Вэбер, Роберт Шуман і Іганес Брамс.

Такія аркестры і хоры, якія карыстаюцца сусветнай славай, як аркестр «Гевандхаўс» у Лейпцыгу, дзяржаўныя капелы ў Берліне, Дрэздэне і Веймары, «Томанерхор» у Лейпцыгу і «Крэйхор» у Дрэздэне, маюць сваю ўласную багату традыцыю выканання і сваю характэрную культуру выканання. Час варварскага фашызму, разбураны і ахвары другой сусветнай вайны закруцілі, вядома, і лепшыя скарбы нямецкай музыкі.

З канца другой сусветнай вайны на працягу 12 год Германія расколота. Гэты неатуральны падзел краіны, асобныя часткі якой на працягу стагоддзяў былі звязаны паміж сабой, пакінуў прыкметны след не толькі ў палітыцы і эканоміцы, але і ў культурным жыцці Германіі. Музычныя жыццё Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі развіваецца дзякуючы дэмакратычнаму грамадскаму ладу на іншых прынцыпах, чым у захаднегерманскай Федэратыўнай Рэспубліцы.

Урад Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі з самага пачатку існавання рэспублікі паставіў перад музыкантамі, кампазітарамі і музыкантамі задачу дасягнуць багатай скарбы нямецкай музыкі да рабочых і сялян і да ўсіх пластоў нашага народа, які на працягу стагоддзяў быў пазаўважым магчымасці карыстацца гэтым каштоўным культурным багаццем.

На тэрыторыі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі буйная і вядомая аркестры былі ў эканамічных і мастацкіх адносінах пастаўлены ў такое становішча, што маглі разгарнуць сур'езную канцэртную дзейнасць. Аркестр «Гевандхаўс» у Лейпцыгу, дзяржаўныя капелы ў Дрэздэне, Берліне і Веймары шматлікімі канцэртнымі выступамі ў Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы, бліскучым выкананнем опер і вялікай колькасцю гастрольных п'езадз да краіны Заходняй і Усходняй Еўропы на справе даказалі сваю выдатную аркестровую культуру.

Для шырокай канцэртнай дзейнасці ў невялікіх гарадах і вёсках былі створаны 23 новыя аркестры, заада якіх зааключыцца ў тым, каб азнаёміць працоўных Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі з выдатнымі творами нямецкіх і замежных кампазітараў мінулага і цяперашняга часу. Усёго ў ГДР існуе 39 сімфанічных аркестраў. Гэта прыкладна столькі аркестраў, колькі перад вайной было ва ўсёй Германіі. Сусветна вядомыя хоры хлопчыхаў «Томанерхор» у Лейпцыгу і «Крэйхор» у Дрэздэне, якія сваімі традыцыямі інавацыянальнымі і выдатнымі выкананнямі Іганам Сабасціянам Бахам і Герхардам Шуманам, зноў даступны сваёй захвалючай харовай культуры і вытрыманай шматлікай выпрабаванні і майстэрства ў сваёй краіне і за мяжой.

Для таго, каб адкрыць музычным талентам ва ўсіх пластах насельніцтва і садзейнічаць іх развіццю, урад ГДР стварыў музычна-аглядныя ўстановы новага віду — народныя музычныя школы. Тут вучыцца дзеці, а таксама і зольныя дарослыя — за невялікую плату ў вольны час праходзяць грунтоўную музычную падрыхтоўку. Побач з азнаямленнем з асноўным інструментам або асноўным музычным прадаметам дасцця добрая агульная музычная адукацыя перш за ўсё ў галіне тэорыі, гісторыі музыкі і ігры ансамбля. Цяпер у Германскай Дэмакратычнай Рэспубліцы ёсць 56 народных музычных школ з 280 філіяламі, у якіх навукаўца 34.935 вучняў. Мэта гэтых народных музычных школ не змяняцца сабой навукаўныя ўстановы, а палепшыць агульную музычную адукацыю нашага насельніцтва і падрыхтаваць зольныя сілы для музычнай самадзейнасці.

Для атрымання спецыяльнай музычнай адукацыі існуе шэсць спецыяльных пачатковых школ (для вучняў 14—18 год) з выкладаннем агульнаадукацыйных прадметаў, тры камбінаты (камбінат-кансерваторыя і спецыяльны пачатковая школа), чатыры кансерваторыі, чатыры вышэйшыя музычныя школы і адна рабоча-сялянская факультэт. 54 працэнты ўсіх вучняў — дзеці рабочых і сялян, 92 працэнты вучняў атрымліваюць стэндыю.

Нягледзячы на гэтую адносна вялікую колькасць музычных навукаўных устаноў, патрэба ў музыкантах у нас вялікая. Так, напрыклад, у аркестрах усё шчы існуе шмат вакантных месцаў музыкантаў на струнных інструментах.

Апроч таго, адчуваецца недахоп у музыкантах — выканаўца танцавальнай і лёгкай музыкі, асабліва ў сельскай мясцовасці ГДР. Кампетэнтныя ўстановы спрабуюць папоўніць гэты недахоп шляхам запрашэння замежных музыкантаў, пераважна з Венгерскай Народнай Рэспублікі і Чэхаславацкай Рэспублікі.

Таксама недавальваюцца ў сучасны момант абстаці справа з абавязковым выкладаннем музыкі ў агульнаадукацыйных школах. Робяцца спробы палепшыць выкладанне музыкі, не павялічваючы агульнай колькасці ўрокаў — часткова шляхам пераносання гэтых заняткаў музыкі ў пазаронны час з заадаваленнем можна адзначыць, што некаторыя міністэрствы і іншыя ўрадавыя ўстановы сур'езна заняліся гэтым жыццёва важным для нашага народа пытаннем.

Асобнае ловае трэба сказаць аб сусветна вядомых лэйтэраўскіх музычных выдавецтвах. Фірма «Лейтэрс» і «Брэйткюпф унд Гертэль» вельмі хутка пасля другой сусветнай вайны зноў прыступілі да выпуску сваёй агульнапрызначанай прадукцыі.

Урад ГДР стварыў, апроч таго, новае музычнае выдавецтва — «Дэйчэр Фелгарт Фюр Музык», якое вышчыць у спецыяльнай серыі поўныя зборы твораў вялікіх нямецкіх кампазітараў Баха і Гендэля. Гэтыя зборы твораў будуць выданыя прыкладна на 15 год. Ужо выйшла значная колькасць асобных тэмат з навукова-краткімі арыкуламі да іх.

На тэрыторыі ГДР пасля 1945 года не існавала прамысловасці, якая выпускае грамплацінкі. І вось пабудаваны новы завод — народнае прадпрыемства «Дэйчэр Шпалпфатэр» выпускае сёння ўсе віды плацінак, якія змяшчаю аматыраў музыкі і шмат якіх краін з вялікай спадчынай нямецкай музычнай культуры ў выкананні нашых вядомых аркестраў.

Сярод шматлікіх музычных бібліятэк ГДР асабліва ўвагі заслугоўвае міжнародная музычная бібліятэка, без якой немагчыма была-б наша канцэртная дзейнасць. Бібліятэка выконвае надзвычайную функцыю: новае музычнае творы, якія па розных прычынах да гэтага не маглі быць надрукаваныя, яна прадастаўляе для выканання. З партытураў і арыкулаў робяцца фотакопіі і за вельмі нізкую плату перадаюцца ў часовае карыстанне аркестрам і салістам. Фонд гэтай бібліятэкі ахвіляе амаль усё значыцца і не выдзеленыя сучасныя музычныя творы шмат якіх краін — ад Кітая і да Амерыкі. Узрастае колькасць асоб, якія карыстаюцца гэтай бібліятэкай.

Нават з гэтага кароткага агляду музычнага жыцця ГДР відаць яго рознастайнасць і тэндэнцыі развіцця. Шмат што створана нанова, сё-тэ яшчэ не развіта і мае значныя недахопы. Аднак можна смеда сказаць, што гэтае новае, створанае на лепшых традыцыях музычнае жыццё маладой дэмакратычнай рэспублікі мае здаровую аснову і вялікую будучыню. Яно яшчэ больш умяшчае ў ачынку плёнага і сярэброўскага музычнага абычу з усімі міралюбівымі народамі, абудзе новае каштоўнае імпульсы і яшчэ лепш будзе служыць узааўважнаму нямецкай дэмакратычнай культуры.

Ганс-Георг УШКАРЭПТ, начальнік упраўлення музыкі Міністэрства культуры ГДР.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень у сераду і суботу.

АДРАС РЕДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, аддзела літаратуры — 3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры — 3-21-53.

Друкарня імя Сталіна.